

Tero-Petri Suovanen

KUVATAIDETERAPEUTTINEN MENETELMÄ
RAHAPELIONGELMAISTEN RYHMÄHOIDOSSA

Sosiaalialan koulutusohjelma
Kuvataideterapian suuntautumisvaihtoehto
2018

KUVATAIDETERAPEUTTINEN MENETELMÄ RAHAPELIONGELMAISTEN RYHMÄHOIDOSSA

Tero-Petri Suovanen
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Syyskuu 2018
Sivumäärä: 67
Liitteitä: 3

Asiasanat: taideterapia, kuvataideterapia, pelaaminen, ongelmapelaaminen, rahapelaa-
minen, ryhmähoito, ryhmäkuntoutus

Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen kehittämistyö, jonka tavoitteena on hyödyntää kuvataideterapeuttista menetelmää rahapeliriippuvaisten ryhmähoidossa ja selvittää kokevatko rahapeliongelmaiset kuvataideterapeuttisen menetelmän auttavan rahapeli-ongelman työstämisessä sekä miten he kokevat sen auttavan ryhmähoidossa.

Opinnäytetyön tutkimusosuus koostui neljästä menetelmästä: 1) pilotointi, 2) toiminnallinen osuus, 3) kysymyshaastattelu ja 4) toiminnallisen osuuden litterointi ja sisällönanalyysi. Tutkimuksen aineisto kerättiin Turun nuorisoasemalla ja Turun A-klinikalla toteutetuissa ongelmapelaajien hoitoryhmien tapaamisissa, joissa käytettiin kuvataideterapeuttista menetelmää. Tutkimuksen kahteen ryhmään osallistui kahdeksan asiakasta. Tapaamiset nauhoitettiin ja ryhmissä tuotetut maalaukset valokuvattiin. Ryhmän lopussa asiakkaat vastasivat kyselylomakkeeseen, jossa kartoitettiin heidän kokemustaan toteutuneesta kuvataideterapeuttisesta ryhmästä. Opinnäytetyön tutkimustulokset koostuvat toiminnallisen osuuden kuvauksen ja kysymyshaastattelun lisäksi sisällönanalyysistä. Sisällönanalyysi kohdistuu asiakkaiden kommenttien liitteituihin kuvauksiin koskien maalausprosessia ja maalauksissa olevia teemoja.

Opinnäytetyön tuloksista ilmeni, että ryhmässä maalaaminen ja kuvista puhuminen koettiin hyödylliseksi. Maalaamisen ja maalauksista puhumisen avulla asiakkaat kokivat löytävänsä ilmaisuja pelaamiseen liittyville tunteille ja ajatuksille, mikä mahdollisti ainakin joidenkin ryhmäläisten kohdalla myös tietoisuuden lisääntymistä. Asiakkaat kokivat samaistumista toistensa tilanteeseen ja saivat ryhmästä vertaistukea. Tulokset osoittivat, että kuvatyöskentelyn avulla voidaan löytää vaihtoehtoisia toimintamalleja ja voimavaroja, jotka saattavat motivoida pelaamisesta luopumiseen.

Tutkimuksen aikana tuli ilmi asioita, joita kannattaisi toteuttaa eri tavalla, jos aihetta tutkittaisiin uudestaan tai toimintaa kehitettäisiin tämän tutkimuksen pohjalta. Kuvataideterapeuttisen menetelmän hyödynnettävyyttä ongelmapelaajien hoitoryhmässä kannattaisi tutkia ajallisesti pidempään toteutettavassa ryhmässä, joka perustuu nimenomaisesti kuvataideterapeuttiseen menetelmään. Asiakkaita tulisi etukäteen informoida siitä, millaiseen ryhmään he ovat osallistumassa. Ryhmäkertoja voisi olla esimerkiksi 10 ja maalauksien aiheiksi voisi valita ongelmapelaajien ryhmän ohjelmasta tuttuja teemoja, kuten esimerkiksi raha-asiat, pelaamisen aiheuttamat tunteet ja pelaamisesta irrottautumiseen liittyvät tunteet.

ART THERAPY METHOD IN GROUP TREATMENT FOR CLIENTS WITH GAMBLING PROBLEMS

Suovanen, Tero-Petri

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Bachelor of Social Services

September 2018

Number of pages: 67

Appendices: 3

Keywords: art therapy, problem gambling, gambling, group treatment

This thesis is a functional development work, which aims to utilise an art therapy method in the group treatment of clients with gambling problems. The aim of this study was to investigate whether the art therapy method is perceived beneficial method among the individuals dealing with gambling problems, as well as how patients experience this method to work in a group treatment concept.

The research portion of the thesis consisted of four methods: 1) piloting, 2) a practical portion, 3) a questionnaire interview, and 4) transcription and content analysis of the practical portion. The questionnaire interview was conducted as a structured interview. The data was collected during problem gambler therapy group meetings at the Youth Clinic of Turku and A-clinic of Turku, both of which were utilising the art therapy method. A total of eight clients participated in the two study groups. The meetings were recorded and the artwork produced during the meeting was photographed. After their group meeting, the clients were asked to fill in a questionnaire deciphering their experience of the group meeting utilising the art therapy method. The results of the thesis consist of practical portion descriptions and content analysis in addition to the questionnaire. The content analysis focused on transcribed comments of clients on descriptions of the painting process and themes portrayed in the paintings.

The quantitative results indicated that discussing the produced images in a group was perceived as beneficial. By painting and discussing about painting the clients felt they were able to portray emotions and thoughts connected to gambling, which also allowed the heightening of consciousness among some members of the group. The clients felt they could relate to the situation of other clients and the group provided them with peer support. Through working with art, the clients were able to find alternative modes of action and inner resources, which could assist on overcoming problem gambling.

It became evident during the study, that some aspects should be executed differently, if this study and research will be repeated and developed in the future. The applicability of the art therapy method in therapy groups for problem gamblers should be studied in a group that convenes for a larger total number of meetings, and focus explicitly on the art therapeutic method. The clients should be informed beforehand of what kind of a group they are attending. The amount of the group meetings should be more, e.g. 10 times, for instance and the topics of the paintings should reflect on familiar themes from the group programme, such as financial issues, emotions conveyed by gambling, and emotions related to breaking away from gambling.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 KUVATAIDETERAPIA	8
2.1 Kuvataideterapian määritelmä	8
2.2 Pätevyys kuvataideterapeuttisen menetelmän käyttöön	8
2.3 Hoitavat elementit kuvataideterapiassa	9
2.4 Ryhmätaideterapian hoitavista tekijöistä	10
3 RAHAPELIRIIPPUVUUS	13
3.1 Rahapeliriippuvuuden määritelmä	13
3.2 Rahapeliriippuvaisen hoitoon hakeutuminen ja motivointi	14
4 ONGELMAPELAAJIEN HOITORYHMÄ TURUN NUORISOASEMALLA JA TURUN A-KLINIKALLA	16
4.1 Turun nuorisoasema ja A-klinikka	16
4.2 Ongelmapelaajien hoitoryhmä	16
4.3 Ongelmapelaajien hoitoryhmän kognitiivinen viitekehys	17
5 KUVATAIDETERAPEUTTINEN TOIMINTA JA SEN SOVELTUVUUS ONGELMAPELAAJIEN HOITORYHMÄÄN	19
5.1 Kuvataideterapia peliongelmaisten hoidossa	19
5.2 Kuvataideterapia Turun nuorisoaseman ongelmapelaajien hoitoryhmässä	20
6 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSOSA	22
6.1 Opinnäytetyö toiminnallisena kehittämistyönä	22
6.2 Opinnäytetyön tavoitteet	22
6.3 Opinnäytetyön menetelmät	22
6.4 Työn tilaaja ja työelämäyhteys	26
6.5 Opinnäytetyön eettisyys	26
6.6 Opinnäytetyön aikataulu ja eteneminen	29
7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	30
7.1 Pilotti Turun nuorisoaseman ja A-klinikan ongelmapelaajien hoitoryhmissä tapahtuneista kuvataideterapeuttisesta toiminnasta	30
7.2 Toiminnallisen osuuden kuvaus kuvataideterapeuttisen menetelmän hyödynnettävyydestä rahapeliriippuvaisten ryhmähoidossa	33
7.3 Asiakkaiden kokemuksia kuvataideterapeuttisen menetelmän auttavuudesta rahapeliongelmaan kyselylomakkeiden tulosten pohjalta	36
7.4 Sisällönanalyysi rahapeliriippuvaisten asiakkaiden kokemuksista kuvataideterapeuttisesta menetelmästä ryhmähoidossa	41
7.4.1 Pelaamista koskevien tunteiden tunnistaminen ja säätely	42
7.4.1.1 Pelaamiseen ajavat tunteet	43

7.4.1.2	Pelaamisen aiheuttamat tunteet	45
7.4.1.3	Pelaamisesta irrottautumisen tunteet	47
7.4.2	Sosiaalinen tuki.....	49
7.4.2.1	Vertaistuki	49
7.4.2.2	Ammattiapu	50
7.4.2.3	Ystävien ja läheisten tuki	52
7.4.3	Vaihtoehtoiset toimintamallit (oman kiinnostuksen kohteet, vahvuudet ja voimavarat	53
7.4.3.1	Voimavaroihin liittyvät ajatukset	54
7.4.3.2	Luonto	55
7.4.3.3	Taide.....	57
7.4.3.4	Liikunta	57
7.4.4	Yhteenvedoa kuvallisen työskentelyn nostamista teemoista kuvataideterapeuttisessa ryhmässä	58
8	POHDINTA	60
8.1	Aiheen valinta ja aikaisemmat tutkimukset aiheesta	60
8.2	Pohdintaa opinnäytetyön tuloksista.....	61
8.3	Oma ammatillinen kasvu opinnäytetyöprosessin myötä.....	63
8.4	Johtopäätökset ja kehittämisajatuksia tulevaisuuteen	63
	LÄHTEET.....	65
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Suomessa pelataan rahapelejä eniten Euroopan maista. Vuonna 2015 tehdyn tutkimuksen mukaan 15–74 -vuotiaista suomalaisista 80 prosenttia oli pelannut rahapelejä viimeisen vuoden aikana. Riskipelaaminen ja rahapeliongelmat ovat lisääntyneet viime vuosien aikana hieman. Edellä mainitun tutkimuksen mukaan rahapeliongelmien esiintyvyys suomalaisessa väestössä oli 3,3 prosenttia. Neljä vuotta aiemmin tehdystä tutkimuksesta (2011) esiintyvyys oli 2,7 prosenttia. Rahapeliongelmat ovat lisääntyneet erityisesti naisten keskuudessa ja myös iäkkäämmän väestön pelaaminen on kasvanut. Salosen & Raisamon (2015) mukaan etenkin internetissä pelatut nopeatempoiset pelit luovat uudenlaista ongelmakäyttäytymistä. (Salonen & Raisamo 2015, 3)

Rahapelit aiheuttavat monenlaisia ongelmia. Pelaamisen seurauksena voi olla rahattomuutta, velkaantumista, syrjäytymistä ja ennen kaikkea riippuvaisuutta pelaamisesta. Peliriippuvuus sitoo mittavasti rahapeliongelmaisten aikaa ja energiaa. Erilaiset instanssit antavat apua peliriippuvuuteen. Tämä opinnäytetyö keskittyy Turun A-klinikan ja nuorisoaseman ongelmapelaajien hoitoryhmissä tapahtuvaan kuvataideterapeuttisen menetelmän käytön kuvaukseen analyysiin ja arviointiin.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, miten rahapeliongelmaiset voivat hyötyä kuvataideterapeuttisesta menetelmästä kognitiiviseen viitekehykseen perustavassa hoitoryhmässä. Työssä tarkastellaan kuvataideterapeuttisen menetelmän etuja ja ominaispiirteitä ongelmapelaajien kanssa tehtävässä hoitotyössä sekä sitä, miten ongelmapelaajat kokevat kuvataideterapeuttisen menetelmän ja kokevatko he, että siitä on apua rahapeliongelman työstämisessä.

Opinnäytetyöni on sosionomiopintojeni lopputyö. Erikoistun kuvataideterapeuttisen menetelmän käyttöön. Valmistuin sosiaalikasvattajaksi vuonna 1996. Olen siitä lähtien työskennellyt Turussa erilaisissa päihdehuollon työpaikoissa. Minulla on ollut hyvät mahdollisuudet hyödyntää kuvataideterapeuttista menetelmää työssäni päihde- ja peliongelmaisten nuorten kanssa.

Käsitän taideterapiaprosessissa tuotetun kuvan tekemisen ja tällöin syntyneestä kuvasta puhumisen ennen kaikkea kommunikaatiota helpottavana työvälineenä. Maalaaminen on asiakasta aktivoivaa toimintaa. Maalaus on väline, jonka kautta asiakas voi kertoa henkilökohtaisesta elämästään. Jokaisesta maalauksesta syntyy tarina, jonka kautta asiakkaan oma maailmankatsomus, historia, nykyisyys ja tulevaisuuden haaveet välittyvät.

Olen aikaisemmin vetänyt Turun nuorisoaseman päihdeongelmallisille asiakkaille luovan toiminnan ryhmää. Ryhmien jäsenet ovat pitäneet erityisesti siitä, että he ovat saaneet mahdollisuuden antaa toisilleen vertaistukea ja hyödyllisiä neuvoja. Luovan toiminnan ryhmä oli terapeutin ja mahdollisti tunteiden jakamisen ja vuorovaikutuksen kehittymisen. Päihdeongelmaisten nuorten luovaa ryhmää ohjatessa heräsi ajatus, että kuvataideterapeuttista menetelmää olisi hyvä käyttää myös rahapeli-riippuvaisten ryhmähoidossa.

2 KUVATAIDETERAPIA

2.1 Kuvataideterapian määritelmä

Kuvataideterapia katsotaan osaksi taideterapioita. Opetusministeriön asettaman psykoterapiakoulutustyöryhmän (2003) mukaan taideterapiat ovat ennaltaehkäiseviä, hoitavia ja kuntouttavia hoitomenetelmiä. Taideterapia on sosiaali- ja terveysalan ammattitoimintaa, joka pyrkii lisäämään asiakkaan itseymmärrystä. Taideterapiassa tunteita ja ajatuksia työstetään luovan ilmaisun avulla. Tavoitteena on asiakkaan persoonallinen kehittyminen, luovuuden vahvistaminen ja psyykkisistä kriiseistä selviytymisen keinojen löytäminen. (Hautala 2012, 11)

Kuvataideterapia nähdään taidepsykoterapiaa laajempänä alueena ja sitä voidaan käyttää myös mielenterveyden ja sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisemiseen sekä edistämään ja tukemaan lasten ja nuorten kehitystä sekä aikuisten toiminta- ja työkykyä. Kuvataideterapiaa voidaan käyttää osana asiakkaan monipuolista kokonaisuhoitoa tai kuntoutusta. Sen avulla voidaan lisätä itseymmärrystä ja edistää tunne-elämän eheytymistä eri ikäisten asiakkaiden kanssa niin yksilö-, perhe- kuin ryhmäterapiainkin muodossa. Menetelmä on sovellettavissa myös työnohjaukseen ja työyhteisöjen kehittämiseen. (Suomen taideterapiayhdistys 2011; Leijala-Marttila & Huttula 2011, 47-49, Hautala 2012, 12 ja Malchiodi 1998 & 2010, 14)

2.2 Pätevyys kuvataideterapeuttisen menetelmän käyttöön

Suomen taideterapiayhdistyksen (2015) mukaan varsinaista kuvataideterapiaa voi yksityisesti tarjota kuvataideterapeuttikoulutuksen käynyt ammattihenkilö, jolla on soveltuva sosiaali- tai terveydenhuollon pohjakoulutus. Kuvataideterapeutit toimivat sekä yksityisinä ammatinharjoittajina että julkisen sektorin hoito- ja kuntoutusyhteisöissä. (Suomen taideterapiayhdistys ry 2015)

Kuvataideterapeuttisia menetelmiä opetetaan myös osana sosiaali- ja terveydenhuollon ammattitutkintoja ja niitä voidaan käyttää ja soveltaa monissa eri sosiaali- ja terveydenhuoltoalan konteksteissa. Satakunnan ammattikorkeakoulussa on mahdollisuus

suuntautua kuvataideterapiaan osana sosionomin (AMK) tutkintoa. SAMK järjestää myös täydennyskoulutusta ”Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmänä”. Kolmi-vuotisessa sosionomi (AMK) –koulutuksessa kuvataideterapiamenetelmien opiskelu on integroitu koulutukseen prosessimaisena jatkumona. Kuvallinen prosessointi vuorovaikutuksen välineenä kulkee läpi koko koulutuksen punaisena lankana. (Hautala 2012, 8)

2.3 Hoitavat elementit kuvataideterapiassa

Kuvataideterapeuttista menetelmää voidaan kuvata taiteen, terapeutin ja asiakkaan muodostaman kolmion avulla. Taideterapian luomat mahdollisuudet ja erityislaatu perustuu pitkälti juuri tähän kolmiosuhteeseen. Huomio voidaan keskittää kolmion kahden kulman väliseen suhteeseen tai kaikkien kulmien keskinäiseen vuorovaikutukseen. On mahdollista fokusoida asiakkaan ja taiteen suhteeseen pohtien sen ilmaisuja, laatuja ja merkityksiä. Voidaan myös tarkastella terapeutin suhdetta asiakkaan taiteellisiin tuotoksiin ja tämän yhteyden herättämiä uusia näkökulmia. Kolmanneksi voidaan py-sähtyä tarkastelemaan terapeutti-asiakas –suhdetta ja tuoda se myös taidetyöskentelyn aiheeksi. (Rankanen 2007, 36)

Taiteen avulla voidaan tehdä näkyväksi terapiasuhteen vuorovaikutuksen ja asiakkaan kokemuksen näkymättömiä, sanattomia tasoja. Kuvan avulla on mahdollista antaa konkreettinen, aistimuksellinen muoto mielikuville, muistoille ja nonverbaalisille kokemuksille. Kuvien avulla terapeutti ja asiakas voivat yhdessä tarkastella varhaisia muistoja, nykyhetken kokemuksia ja tulevaisuuden haaveita. Värein ja muodoin voidaan löytää ilmaisu sellaisillekin asioille, joille ei ole olemassa sanoja tai joiden merkitys ja mieli on vasta muotoutumassa. (Rankanen 2007, 36)

Taideterapiassa lähdetään näkemyksestä, että kaikilla ihmisillä on kyky ilmaista itseään luovasti. Lopputuote tai teos ei ole tärkein, vaan siihen liittyvä terapeuttinen prosessi. Terapeutti ei arvioi taiteen esteettisiä ansioita, vaan fokuksessa on asiakkaan itseilmaisu suhteessa hoidollisiin tavoitteisiin. Terapeutin tehtävänä on saada asiakas sitoutumaan taiteelliseen työskentelyyn, valita asiakkaan ja tavoitteen kannalta sopivia

tehtäviä ja auttaa niiden tekemistä sekä fasilitoida kuvan tekemisen herättämien ajatusten ja tunteiden jakamista. (Malchiodi 2010, 14)

Taideterapeuttisessa työskentelyssä lähdetään asiakaskeskeisestä näkökulmasta. Asiakaskeskeisessä lähestymistavassa (Rogers, 1951, 1969) ihmistä kannustetaan löytämään itsestään voimavarat ongelmanratkaisuun ja toipumiseen sen sijaan, että ulkopuolinen asiantuntija antaisi valmiita vastauksia. Terapeutin tehtävä on luoda kasvua edistävä ilmapiiri, jossa asiakas voi löytää oman toimijuutensa ja kyvykkyytensä. (Malchiodi 2010, 81)

2.4 Ryhmätaideterapian hoitavista tekijöistä

Ryhmätoiminta voi olla jo itsessään varsin terapeutista. Terapeutisuudella tarkoitetaan tässä yksilön olemassaolon vahvistamista, minuuden kehittämistä ja kasvun tukemista suhteessa muihin ihmisiin (Martin, Heiska, Syvälahti & Hoikkala 2012, 14).

Taideterapiaryhmässä osallistuja voi ilmaista itseään sekä taidetyönsä että sanallisen vuorovaikutuksen kautta. Joidenkin ihmisten on vaikea ilmaista itseään verbaalisesti ja tällöin kuvallinen ilmaisu voi avata väylän jakaa tunteita, ajatuksia ja kokemuksia ilman sanoja. Jokainen taiteellinen työ on ainutlaatuinen ja erilainen. Toisaalta kuvat avaavat universaaleja teemoja, joihin toisten ihmisten voi olla helppo liittyä ja samautua. Kuvien kautta voidaan myös tarkastella ryhmäprosessia ja ryhmän jäsenten välisiä suhteita. Kuvataideterapeuttisen työskentelyn myötä opitaan uusia vuorovaikutustaitoja ja kasvatetaan tietoisuutta ihmisten välisistä suhteista. Ryhmässä on mahdollista harjoitella uutta, tutkia itsen erilaisia puolia ja ottaa turvallisia riskejä. Toiset ryhmäläiset voivat tarjota tukea, arvostusta ja palautetta. Kuvien kautta voi avata intiimejäkin tunteita ja kokemuksia. Kuvien kautta nähdäksi tulemisen kautta asiakkaan perusluottamus toisiin ihmisiin voi vahvistua. (Juselius 2002, 66)

Hautalan (2015) mukaan kuvataideterapeuttisessa ryhmätoiminnassa

- ”oman minän, psyyken ja tunteiden lisäksi kohdataan ja vahvistetaan toisen tajunnan ja alitajunnan tasoja ja olemisen kokemuksia kuvan kautta
- oma ilmaisu rikastuu ja eheytyy toisten ilmaisun kokemuksesta ja toisten fantasiat voivat rikastuttaa omaa mielikuvamaailmaa ja sen eri tasoja
- taiteen tekeminen koetaan yhteiseksi asiaksi ja se vahvistaa ryhmän yksilöiden identiteettiä onnistuvana taiteen tekijänä, tunteiden ilmaisijana ja olemisen mahdollisuuden kokemisena
- samalla me-henki saattaa muodostua ainutlaatuiseksi sellaiseksi kokemukseksi, jollaista yhteyttä ryhmän jäsen ei ole muissa yhteisöissä ja kokoonpanoissa aiemmin kokenut - toisaalta samuutta, toisaalta toiseutta.
- sosiaalinen syväkokeminen peilaa omaa yksilöllistä olemista
- jokaisesta taideterapiaryhmästä ja sen prosessista muodostuu ainutlaatuinen, omanlaisensa”

Taideterapeuttisessa ryhmässä terapeutin tai vetäjän tehtävänä on huolehtia siitä, että ryhmä pysyy terapeuttisen tehtävänsä äärellä. Ohjaaja ylläpitää tätä perustehtävää kannustamalla avoimeen kommunikointiin ja vuorovaikutukseen, havainnoimalla ja kommentoimalla ääneen ryhmäprosessia sekä puuttumalla ryhmän kulkuun silloin kun ryhmä tuntuu olevan jumissa, kun joidenkin ryhmäläisten vuorovaikutus muuttuu epä-rakentavaksi, kun yksittäinen ryhmäläinen on joutumassa ”syntipukin” rooliin tai kun ryhmässä on tarpeen ylipäättään vahvistaa rajoja tai muistuttaa toimintaperiaatteista. Terapeutin tulee myös pitää huoli siitä, että ryhmässä tuotetut kuvat ja materiaalit säilytetään turvallisesti istuntojen välillä.

Systeemisen näkökulman mukaan jokainen ryhmäläinen tuo mukanaan ryhmään ne sosiaaliset systeemit, joihin hän itse kuuluu. Ryhmän jäsenille voi olla arvokasta ja

antoisaa voida havainnoida toistensa sosiaalisia maailmoja. Samalla ryhmässä on mahdollisuus tarkastella ryhmän nykytodellisuutta sellaisena kuin se ryhmäläisten välisissä vuorovaikutussuhteissa näyttäytyy. Koska ryhmäläiset tuovat mukanaan oman sosiaalisen todellisuutensa systeemit, voidaan ryhmää tarkastella myös eräänlaisena pienoisotantana ympäröivästä maailmasta ja yhteiskunnasta. Ryhmässä syntyvä jakaminen ja yhteenkuuluvuuden tunne voi olla lohdullista: en olekaan yksin ongelmineni. (Waller 2010, 371-372)

3 RAHAPELIRIIPPUVUUS

3.1 Rahapeliriippuvuuden määritelmä

Käsitteillä ”rahapeliriippuvuus, pelihimo ja patologinen pelaaminen” tarkoitetaan tilannetta, jossa ihminen ei pysty kontrolloimaan tai säätämään rahapelaamistaan ja tämän seurauksena laiminlyö perustarpeitaan ja/tai velvollisuuksiaan. Rahapeliriippuvuudesta kärsivän ihmisen psykofyysinen terveys heikkenee usein laaja-alaisesti ja hänen sosiaaliset suhteensa kärsivät. Myös velkaantuminen ja siihen liittyvät käytännön ongelmat ovat yleisiä. (Alho & Lahti 2015, 12-13)

Ongelmapelaamisella tarkoitetaan varsinaista rahapeliriippuvuutta lievempää tilaa, johon kuitenkin liittyy haittavaikutuksia, kuten psykofyysisiä terveysongelmia ja talousvaikeuksia. (Alho & Lahti 2015, 12)

DSM-5 tautiluokituksen mukainen diagnoosi rahapeliriippuvuudesta (Alho & Lahti 2015, 13) voidaan tehdä, kun vähintään neljä kriteeriä seuraavista on täyttynyt seuraavan 12 kuukauden aikana:

- ”Tarve pelata jatkuvasti suurenevilla rahasummilla saavuttaakseen haluamansa jännityksen.
- Yritys vähentää tai lopettaa rahapelaaminen aiheuttaa rauhattomuutta tai ärtyneisyyttä.
- Potilas on toistuvasti epäonnistunut yrityksissään kontrolloida, vähentää tai lopettaa rahapelaamistaan.
- Ajatukset pyörivät rahapelaamisen ympärillä (esim. jatkuva tarve elää uudelleen aikaisempia rahapelitapahtumia tai suunnitella seuraavaa rahapeliä ja ajatella pelaamiseen käytettävien rahojen hankintaa).

- Pelatessaan potilas kokee itsensä usein kuormittuneeksi (kokee esim. avuttomuutta, syyllisyyttä, ahdistuneisuutta tai masennusta).
- Hävittyään rahaa potilas palaa usein takaisin pelaamaan tasoittaakseen tappion (tappioiden kiinni kurominen).
- Potilas valehtelee salatakseen rahapelaamiseen osallistumisensa määrän.
- Potilas on vaarantanut tai menettänyt jonkin tärkeän ihmissuhteen, työpaikan, tai koulutukseen tai työuraan liittyvän mahdollisuuden rahapelaamisen takia.
- Potilas tukeutuu muihin rahanhankinnassa helpottaakseen rahapelaamisensa aiheuttamaa epätoivoista taloudellista tilannettaan.”

Peliongelma voidaan tunnistaa talouteen, terveyteen ja käyttäytymiseen liittyvistä tunnusmerkeistä. Talouteen liittyviä ongelmapelaamisen merkkejä ovat tiliotteiden tai laskujen piilottelu, toistuvat kulutusluotot tai pikavipit, laskujen maksamatta jääminen ja hoitamattomat velat, rahapelaamiseen liittyvien voittojen liioittelu ja tappioiden vähättely sekä sivutyön tai useiden töiden tekeminen ilman että taloudelliseen tilanteeseen näyttäisi tulevan selkeää helpotusta. Terveysteen liittyviä peliongelmaista varoittavia merkkejä saattavat olla levottomuus, ahdistuneisuus ja masentuneisuus, erilaiset stressioireet kuten somaattinen oireilu, ylivilittynyisyys ja univaikeudet, lisääntynyt päihteen käyttö ja muutokset ruokahalussa tai seksuaalisessa aktiivisuudessa. Käyttäytymiseen liittyviä peliongelman tunnusmerkkejä ovat ystävapiirin vaihtuminen ja sosiaalisista suhteista vetäytyminen, harrastusten poisjääminen, myöhästely, sopimusten ja velvollisuuksien laiminlyöminen, voimakas kiinnostus pelaamiseen ja motivaation väheneminen muihin asioihin, pelipanosten kasvaminen ajan mittaan sekä impulsiivinen ja aggressiivinen käytös. (Castrén & Lahti 2015, 69).

3.2 Rahapeliiriippuvaisen hoitoon hakeutuminen ja motivointi

Peliongelmainen hakeutuu avun piiriin tai hoitoon yleensä vasta silloin kun pelaamisen aiheuttamat haitat käyvät ylitsepääsemättömiksi. Kimmoke avun hakemiseen voi

olla esimerkiksi velkaantuminen tai pelaamisen aiheuttama ahdistuneisuus ja psyykinen pahoinvointi. Ongelmapelaamiseen liittyy usein syyllisyyttä, häpeää ja omanarvontunteen heikkenemistä. Läheisten reagointi pelaamiseen ja erityisesti kumppanin tai nuorilla pelaajilla vanhempien puuttuminen asiaan vaikuttavat usein päätökseen hakeutua ammattiavun piiriin. (Itäpuisto & Pajula 2015, 81)

Kun peliongelmainen asiakas hakeutuu avun piiriin, keskeinen työskentelypiste on motivaatio. Motivoivaksi haastatteluksi kutsuttu menetelmä on tärkeä ja paljon käytetty työkalu addiktio-ongelmaisten asiakkaiden kanssa. Motivoivalla haastattelulla pyritään vahvistamaan asiakkaan omaa muutoshalua tekemällä näkyväksi sekä pelaamisen jatkamisen että sen lopettamisen tai vähentämisen seurauksia. Riippuvuudesta irrottautumisen pohdintaan liittyy aina ristiriita: pelaaminen antaa jotakin, mutta myös ottaa. Motivoivan haastattelun avulla pyritään auttamaan asiakasta arvioimaan omaa muutoksen tarvettaan ja vahvistamaan tämän muutosvalmiutta. Muutokseen ja muutosvalmiuteen liittyy aina erilaisia, vaihtelevia vaiheita. Motivoivan haastattelun periaatteisiin kuuluu, että työntekijä pyrkii tukemaan asiakasta ratkaisemaan itse riippuvuudesta aiheutuvan ristiriidan. Pitkän tähtäimen tavoitteena on pelaamisen saaminen hallintaan tai kokonaan loppumaan. (Castrén & Lahti 2015, 115)

4 ONGELMAPELAAJIEN HOITORYHMÄ TURUN NUORISOASEMALLA JA TURUN A-KLINIKALLA

4.1 Turun nuorisoasema ja A-klinikka

Turun nuorisoasema on vuonna 1970 perustettu A-klinikkasäätiö Oy:n ylläpitämä avo-
hoitopoliklinikka, joka on tarkoitettu päihteitä käyttäville tai muista riippuvuusongel-
mista kärsiville nuorille ja heidän perheilleen. Nuorisoasema tarjoaa apua 16 – 25 -
vuotiaille nuorille, joilla on ongelmia alkoholin, lääkkeiden tai huumeiden kanssa.
Nuorisoasemalta voi hakea apua myös muihin toiminnallisiin riippuvaisuusongelmiin
kuten shoppailu-, seksi- ja peliriippuvaisuuteen. Nuorisoaseman henkilökuntaan kuu-
luu kolme sosiaaliterapeuttia, kaksi sairaanhoitajaa ja lääkäri. Itse toimin etsivänä nuo-
risotyöntekijänä. Nuorisoasema ja A-klinikka muodostavat yhteisen avopalveluyksikön
Turussa. Tutkimuksen toinen ryhmätapaaminen suoritettiin Turun A-klinikalla, jossa
toimintaperiaatteet ja palvelut ovat pääosin samat kuin nuorisoasemalla, mutta asiak-
kaina ovat yli 25-vuotiaat riippuvuuksista kärsivät asiakkaat. Kummassakin yksikössä
toteutetaan ongelmapelaajien hoitoryhmää.

Turun nuorisoasemalle pääsee hoitoon ilman lähetettä. Asiakas tai hänen läheisensä
ottaa yhteyden nuorisoasemalle useimmiten itse. Yhteydenotto voi myös tulla hoita-
vien tahojen, koulun tai lastensuojelun kautta. Olen itse ollut puhumassa työstäni pe-
liriippuvaisten kanssa mm. koulujen opettajille ja oppilaille, maahanmuuttajien vas-
taanottokodin ohjaajille ja lastensuojelun työntekijöille.

4.2 Ongelmapelaajien hoitoryhmä

Turun nuorisoasemalla ja A-klinikalla toteutetaan kaksi kertaa vuodessa keväisin ja
syksyisin ongelmapelaajien hoitoryhmä, jossa 12 tapaamisen avulla käydään läpi ra-
hapeliongelman hallintaa. Jokainen tapaaminen kestää kaksi tuntia. Ryhmässä merkit-
tävää on asiakkaiden keskinäisten kokemusten jakaminen ja vertaistuki. Jokaisella ta-
paamisella on oma teema (esim. talouden hoito, ajatusansat, peliärsykkeet), Jokainen
tapaaminen muodostuu seuraavasti: 1) alussa kuulumiskierros, 2) edellisen kerran ko-
titehtävä, 3) kahvitauko, 4) toisella puoliskolla uuden aiheen esittely, 5) kotitehtävien

esittely sekä 6) ryhmäkerran päättävä loppukierros, jossa käydään läpi miltä kyseinen ryhmäkerta on tuntunut ja mitä ajatuksia se herätti.

4.3 Ongelmapelaajien hoitoryhmän kognitiivinen viitekehys

Ongelmapelaajien hoitoryhmä Turun nuorisoseinällä toteutuu kognitiivisen viitekehysten periaattein. Kognitiivisen käyttäytymisterapian viitekehysten mukaisesti hoidossa keskitytään pelaamiseen liittyviin virheellisiin uskomuksiin ja rahapelikäyttämisen muuttamiseen. Ryhmässä opetellaan pelihimon hillitsemistä ja niiden tunteiden tunnistamista ja sietämistä, jotka johtavat pelaamiseen. Toisten ryhmäläisten tukea apuna käyttäen pyritään löytämään ratkaisuja asiakkaan talouteen, työhön ja ihmissuhteisiin liittyviin ongelmiin. (Castren & Lahti 2015, 122)

Ryhmässä voidaan lisätä tietoisuutta omista valinnoista esimerkiksi päiväkirjan pitämisen avulla. Jokainen ryhmäläinen kirjaa pelipäiväkirjaan sellaiset tilanteet, joissa hänen on tehnyt mieli pelata sekä sen, mitä hän on tehnyt välttääkseen pelaamisen. Olennaista on kirjata ”retkahdukset” eli tilanteet, joissa pelaamista on tapahtunut ryhmän aikana tapaamisten välissä. Päiväkirjamerkintöjen avulla asiakasta opetetaan tunnistamaan hetkiä, joissa hän on antamassa itselleen luvan pelata. Näihin tilanteisiin ennalta valmistautuminen on avain tietoisuuden lisääntymiseen, mikä voi olla apuna pitkäaikaiseen pelaamattomuuteen. Retkahduksen käsittely ryhmässä nähdään oppimistapahtumana, josta on asiakkaalle hyötyä jatkossa hänen rakentaessaan omia selviytymismallejaan.

Kognitiivis-behavioraalinen viitekehys näkyy myös ryhmän psykoedukatiivisuudessa. Ryhmä voidaan nähdä eräänlaisena kurssina, jossa jaetaan tietoa ongelmapelaamisesta ja pelaamisen lopettamisesta. Psykoedukaation lisäksi ryhmässä tarkastellaan pelaamiseen liittyviä toimintamalleja ja toimimattomia ajatuksia. Näiden tilalle etsitään vaihtoehtoisia ajatuksia ja toimivampia käyttäytymismalleja sekä pyritään tietoisesti ennalta valmistautumalla ehkäisemään retkahduksia. (Castrén & Lahti 2015, 123).

Kognitiivis-behavioraalinen ote näkyy myös ongelmapelaajien ryhmän rakenteessa ja käytännöissä. Ryhmä pitää sisällään varsinaisten ryhmäistuntojen lisäksi alkuhaastattelun sekä jälkikäteen toteutettavan seuranta-haastattelun jatkohoitosuunnitelmien. Ryhmäläiset johdatetaan ryhmään perustellun alkuinformaation avulla ja ryhmän alussa jokainen asiakas määrittelee oman tavoitteensa pelaamisen suhteen. Harjoitusten ja välitehtävien avulla pyritään ylläpitämään motivaatiota, edistämään hoidon kulkua ja saavuttamaan asetettujen tavoitteiden mukaista muutosta. Ryhmän vetäjiä on kaksi, mikä antaa mahdollisuuden käyttää ja soveltaa monipuolisesti erilaisia menetelmiä. Jokainen ryhmätapaaminen etenee samankaltaisen rakenteen mukaisesti ja vetäjät vuorottelevat sen suhteen, kumpi on vastuuvuorossa mistäkin osiosta. (Lestinen, Mönkkönen, Pursiainen & Ruotsalainen 2008, 421) Rakenne sallii myös erityisten teemojen painottamisen joinakin ryhmäkertoina. Näin ollen myös kuvataideterapeuttinen työskentely on luontevaa upottaa kognitiivis-behavioraalisen ryhmän rakenteeseen.

Määräaikaisissa ja etenkin lyhytkestoisissa ongelmapelaajien ryhmissä keskitytään pääasiassa nykyhetkeen: ryhmäläisten ajankohtaisiin ongelmiin liittyen pelaamiseen, arjen hallintaan ja ihmissuhteisiin. Keskinäinen palaute on tärkeä osa ryhmäterapeuttista työskentelyä. Lyhytterapiaryhmässä ei lähdetä käsittelemään varhaisia, lapsuudenaikaisia kokemuksia tai menneisyyden vuorovaikutussuhteisiin liittyviä tunteita. (Lestinen, Mönkkönen, Pursiainen & Ruotsalainen 2008, 421)

Myös ryhmän jäsenten keskinäistä vuorovaikutusta voidaan käsitellä ryhmätapaamisissa. Ongelmapelaajien ryhmässä tärkeä hoidollinen elementti on vertaistuki ja sen myötä ryhmässä syntyvät tunnesiteet ja arvostukset. Ryhmädynamiikalla on suuri merkitys, koska se voi toimiessaan tukea yksilöiden haluttua muutosta ja toisaalta muodostua myös sitä jarruttavaksi. Parhaimmillaan ongelmapelaajien terapiaryhmä voi antaa mahdollisuuden peliongelman ja siihen liittyvien tunteiden aidosti kokemukselliseen, elämykselliseen ja vuorovaikutteiseen työstämiseen. (Lestinen, Mönkkönen, Pursiainen & Ruotsalainen 2008, 422)

5 KUVATAIDETERAPEUTTINEN TOIMINTA JA SEN SOVELTUVUUS ONGELMAPELAAJIEN HOITORYHMÄÄN

5.1 Kuvataideterapia peliongelmaisten hoidossa

Taideterapeuttinen työskentely voi auttaa tunnistamaan, tiedostamaan ja ilmaisemaan peliongelmaan liittyviä ajatuksia, tunteita ja toimintamalleja. Taideterapiatyöskentelyn avulla voidaan selventää riippuvuusongelmaa ja tuoda erilaisia välttelyn ja vastustuksen strategioita näkyviksi kuvien muodossa. Näin ilmiöt saadaan konkreettisemmin käsittelyyn. Prosessissa voidaan pysähtyä tarkastelemaan todellisuuspaikoisia tai epärealistista täydellisyyttä esittäviä kuvia. Tavoitteena on vähitellen rakentaa tulevaisuuden kuvia realistisemmiksi. Tämän prosessin myötä aiemmat, usein vääristyneet uskomukset ja oletukset tulevat haastetuksi osoittelematta ja hyväksyvässä hengessä. (Rankanen 2007, 61).

Riippuvuuksista kärsivien ihmisten kognitiivisessa hoidossa ovat keskiössä ydinuskomukset ja skeemat eli sisäiset mallit. Terapiassa tarkastellaan pitkäaikaisia, usein jo lapsuudessa rakentuneita virheellisiä uskomuksia ja niihin kytkeytyviä ajatusvääristymiä (Hentinen 2007 s.24). Peliongelmaisten kuvataideterapeuttisessa hoidossa näitä ydinuskomuksia ja skeemoja voidaan purkaa ja havainnoida myös kuvatyöskentelyn kautta. Ryhmässä tällainen työskentely vaatii tietyn luottamustason saavuttamisen. (Rankanen 2007, 74).

Kuvataideterapia ja kognitiivis-behavioraalinen viitekehys on mahdollista yhdistää siten, että kuvakieli ja verbaalinen kieli tukevat toinen toisiaan. Ydinuskomuksia ja negatiivisia ajatuskehiä voidaan tutkia ja jäljittää sekä kuvan kautta että puhumalla tai kirjoittamalla. Kognitiivisen viitekehyyksen mukaisesti voidaan tehdä luetteloita, kaavioita ja tunteita kuvaavia asteikkoja, joiden avulla voidaan määritellä niiden vaikeusasteita ja seurata edistystä. (Rozum & Malchiodi 2010, 97) Taideterapian menetelmin taas voidaan hetkeksi luopua kognitiivisen työotteen järkiperäisestä ja luokittelevasta maailmasta. Myös taidemateriaalit väreineen, pensseleineen ja kontrolloimattomine tarvikkeineen kutsuvat leikinomaiseen työskentelyyn.

Kuvia voidaan käsitellä sekä järkipäisän jäsentämisen että vapaamman sanoittamisen avulla. Asiakkaan ilmaisukykyä voidaan vahvistaa käyttämällä ”ääneen ajattelua”. Terapeutti voi pyytää asiakasta puhumaan ääneen kaiken, mitä mieleen tulee: uskomukset, ajatukset, mielikuvat, tunteet ja ajatukset. Terapeutin tehtävänä on luoda utelias, ihmettelevä ja hyväksyvä ilmapiiri, jossa asiakas voi turvallisesti kertoa sisäisestä maailmastaan. Terapeutti voi myös rohkaista asiakasta kertomaan yksityiskohtia paikoista, ihmisistä ja tapahtumista, jotka liittyvät pelaamiseen ja pelitilanteisiin (Ladouceur, R. & Lachance 2016, 42). Kuvien tekohetkellä asiakas ei välttämättä toimi tietoisesti, mutta jälkikäteen kuvia voidaan katsella myös kognitioiden kautta, jolloin siihen sisältyvät merkitykset voivat tulla selkeämmin tietoisuuteen. Vaikka kuvissa ei välttämättä näkyisikään peliongelmaa konkreettisesti, asiakkaat voivat maalatessaan ja kuvaa katsoessaan saada kokemuksen uudeltaisesta lähestymistavasta omaan persoonaansa ja ongelmaansa.

5.2 Kuvataideterapia Turun nuorisosaeman ongelmapelaajien hoitoryhmässä

Yhtenä ongelmapelaajien ryhmän tapaamisen teemana on kuvataideterapeuttinen työskentely. Tälläkin kerralla ryhmässä on samat alku- ja loppurakenteet kuulumiskerrokseen ja taukoineen. Ryhmän lopussa asiakkaat kertovat kokemuksensa maalaamisesta ja samalla on mahdollisuus keskustella maalatessa ja maalausta katsoessa mieleen tulleista teemoista.

Koska ongelmapelaajien hoitoryhmä perustuu suurimmaksi osaksi kurssimaisiin kotiläksyihin ja luentomaisiin teemaistuntoihin, useasti alku- ja loppukuulumiset koetaan kaikkein rennoimmiksi ja avoimimmiksi hetkiksi. Kuvallinen tekeminen voi olla hyvää vastapainoa älyllisesti joskus stressaavallekin työskentelylle.

Aiemmin päihdeasiakkaiden kanssa toteutetussa luovan ryhmässä asiakkaat sanoivat kaipaavansa ryhmää, jossa voisi puhua tunteista. Ryhmän tarkoituksena oli myös ylipäätään tarjota rentoutusta, virkistystä ja lisätä keskustelua taiteen keinoin. Asiakkaat kokivat näin myös, kun kuvataideterapeuttista toimintaa tehtiin ongelmapelaajien ryhmässä ensimmäisen kerran keväällä 2017.

Nuorisoaseman hoidossa ja ongelmapelaajien hoitoryhmässä on paljon samoja teemoja, joita nuorisoaseman työntekijät käyvät yleensä kaikkien asiakkaiden kanssa. Myös päihderiippuvaisten kanssa käymme läpi päihteiden käytön hyötyjä ja haittoja. Mietimme riskitilanteita, joissa asiakas saattaisi retkahtaa juomaan tai pelaamaan uudestaan. Nämä työvälineet ovat kognitiivisia menetelmiä, joita hyödynnetään myöskin ongelmapelaajien hoitoryhmässä. Maalaamisen kautta tietoisuus riskien hallinnasta ja omista vaikutusmahdollisuuksista lisääntyvät.

Kuten työssä päihdeongelmaisten kanssa, myös työssä peliongelmaisten kanssa autetaan kutakin asiakasta löytämään oma motiivinsa pelaamisen lopettamiseen. Yksilön kokemus sisäisestä minuudestaan on tärkein henkilökohtaisen muutoksen ja kasvun elementti. Päihdetyössä on aiemmin keskitytty enemmän asiakkaiden puutteisiin ja rajoituksiin. Nykyään hoitotyössä päihdeongelmaisten kanssa kohdistetaan suurempi paino asiakkaan voimavarojen ja kykyjen tunnistamiseen, voimistamiseen ja käyttöön (Koski-Jännes, Riittinen, Saarnio 2008, 22). Kun asiakas käy dialogia maalauksensa kanssa, hän voi huomioida omia voimavarojaan. Peliongelma aiheuttaa usein itsetunnon heikkenemistä. Maalaaminen ja maalauksesta puhuminen voi toimia itsetunnon vahvistajana.

6 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSOSA

6.1 Opinnäytetyö toiminnallisena kehittämistyönä

Opinnäytetyö on toiminnallinen kehittämistyö, jolla tavoitellaan peliongelmaisten kanssa tehdyn kuvataideterapeuttisen menetelmän toiminnan ohjeistamista, opastamista, järjestämistä ja järjeistämistä tulevaisuutta varten (Vilkkä & Airaksinen, 2003, 9). Näin kuvataideterapeuttisen menetelmän mahdollisuuksia voidaan jakaa Turun nuorisoasemalla ja laajemmin myös koko Turun A-klinikan avopalveluyksikössä. Opinnäytetyön kautta kuvataideterapeuttinen menetelmä tulee nähdä ja avatuksi koko työryhmälle. Kuvataideterapeuttista menetelmää on mahdollista tulevaisuudessa myös myydä osana yksikkömme palvelupaketteja.

6.2 Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää toiminnallisen kuvataideterapeuttisen menetelmän avulla 1) miten kuvataideterapeuttista menetelmää voi hyödyntää rahapeli-riippuvaisten ryhmähoidossa, 2) kokevatko rahapeli-ongelmaiset kuvataideterapeuttisen menetelmän auttavan rahapeli-ongelman työstämisessä ja 3) miten rahapeli-riippu-vaiset asiakkaat kokevat kuvataideterapeuttisen menetelmän auttavan ryhmähoidossa.

6.3 Opinnäytetyön menetelmät

Opinnäytetyön tutkimusosuus koostui neljästä menetelmästä: 1) pilotointi, 2) toiminnallinen osuus, 3) strukturoitu kysymyshaastattelu ja 4) toiminnallisen osuuden litte- rointi ja sisällönanalyysi.

Pilotointi

Ensimmäinen opinnäytetyön menetelmä on pilotointi. Sen avulla testataan ennen varsinaisen toiminnallisen osuuden toteuttamista, miten kuvataideterapeuttista menetel-

mää voi käyttää ongelmapelaajien hoitoryhmässä. Pilotoinnissa toteutetaan ryhmäta-
paamiset ongelmapelaajien hoitoryhmissä sekä Turun nuorisoasemalla ja että A-klini-
kalla.

Pilotointi on kokeilevaa tutkimuksellista kehittämistoimintaa, jonka avulla voidaan
selvittää, miten hyvin jokin palvelu toimii käytännössä (Toikko & Rantanen 2009, 99).
Tässä pilotoinnissa kerätään havaintoja, joiden pohjalta kuvataideterapeuttiseen me-
netelmään perustuvaa toimintaa voidaan kehittää tulevia ryhmiä ja tulevaa tutkimusta
varten. Samalla voidaan selvittää, voiko kyseistä metodia käyttää laajamittaisemmin
tulevaisuudessa koko organisaatiossa (Toikko & Rantanen 2009, 101).

Toiminnallinen osuus

Toinen opinnäytetyön menetelmä on sen varsinainen toiminnallinen osuus. Se toteu-
tetaan kahden erillisen kuvataideterapeuttisen ryhmäkerran muodossa. Molemmat ryh-
mäkerrat toteutetaan ongelmapelaajien ryhmissä, ensimmäinen Turun nuorisoase-
malla, toinen Turun A-kllinikalla. Näiden ryhmäkertojen toteutus raportoidaan kuvai-
lemalla niiden rakenne, kulku ja käytetyt harjoitteet. Ryhmäkertojen verbaalinen si-
sältö nauhoitetaan ja ryhmäläisten tuottamat maalaukset valokuvataan sisällönanalyy-
siä varten.

Toiminnallisten opinnäytetöiden funktiona on ammatillisen käytännön toiminnan oh-
jeistaminen, opastaminen, järjestäminen tai järjeistäminen. Alasta riippuen tämä voi
tarkoittaa esimerkiksi ammattikäytäntöjen ohjeistusta tai opastamista. Ammattikor-
keakoulun toiminnallisissa opinnäytetöissä yhdistetään konkreettinen käytännön to-
teutus ja sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9)

Strukturoitu kysymyshaastattelu

Kolmantena opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä toiminnallisen osuuden jälkeen on
strukturoitu kysymyshaastattelu (LIITE 1), jossa on kvantitatiivisia monivalintakysy-
myksiä ja kvalitatiivisia avoimia kysymyksiä. Opinnäytetyö toteutuu teoriaosuuden ja
toiminnan kuvauksen lisäksi kvantitatiivisena ja kvalitatiivisena tutkimuksena.

Määrällisen eli kvantitatiivisen tutkimusmenetelmän keinoja käytetään, sillä näin toiminnallisen opinnäytetyön tueksi saadaan mitattavaa, tilastollisesti ilmoitettavaa numeraalista tietoa. Kun vastaukset kysymyksiin asettuvat janelle »täysin eri mieltä» ja »täysin samaa mieltä», ne antavat käsityksen siitä, että tiedollisena intressinä on määrällisellä tutkimusmenetelmällä saavutettu tieto. Tämä tietenkin edellyttää, että selvittävä kohde on mitattavissa. Numeroiden avulla halutaan yleisesti täsmentää, selittää, perustella tai kuvailla toiminnalliseen opinnäytetyöhön liittyvää aihepiiriä, ideaa tai yksityiskohtaa. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 58)

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä on toimiva selvityksen toteuttamisessa, koska tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää kokonaisvaltaisesti kuvattavaa ilmiötä. Tässä tapauksessa asiakkaiden kysymyslomakkeessa kysytyt kuvaukset syventävät ja kuvaavat kuvataideterapeuttisen tapahtuman kulkua. Menetelmää käytetään myös, koska halutaan ymmärtää, millaiset uskomukset, halut, ihanteet ja käsitykset ihmisten toiminnan taustalla vaikuttavat. Toiminnallisissa opinnäytetoissa laadullinen tutkimusasenne palvelee myös tilanteessa, jossa tavoitteena on toteuttaa kohderyhmän tarpeisiin nojautuva idea. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 63)

Strukturoidusta haastattelusta eli lomakehaastattelusta käytetään myös nimitystä kyselyhaastattelu (Leinonen, Otonkorpi-Lehtoranta & Heiskanen, 2017, 87). Jatkossa opinnäytetyön tutkimusmenetelmästä käytetään nimitystä kyselyhaastattelu. Kyselyhaastattelu valitaan tutkimuksen menetelmäksi siksi, että se vaikuttaa sopivalta tutkimusmenetelmästä ryhmätoiminnassa ja se on melko helppo toteuttaa. Kysymyksiin vastaamiseen menee melko vähän aikaa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 45).

Opinnäytetyön kysymykset pyritään laatimaan selkeiksi ja yksiselitteisiksi, jotta haastattelijan vaikutus vastauksiin on mahdollisimman pieni. Lomakkeen kysymykset voidaan toistaa samanlaisina, mikäli ilmenee useampi mahdollisuus teettää tutkimustapahtuma. (Ruusuvuori & Tiittula 2017, 75)

Opinnäytetyön kysymyslomakkeessa kysymykset laaditaan vastaamaan opinnäytetyön tavoitteita eli niillä pyritään kartoittamaan asiakkaan kokemusta siitä, voiko kuvataideterapeuttista menetelmää hyödyntää rahapeliriippuvaisten ryhmähoidossa sekä

kokevatko rahapeliongelmaiset kuvataideterapeuttisen menetelmän auttavan rahapeliongelman työstämisessä ja jos, niin miten, erityisesti ryhmämuotoisessa hoidossa.

Opinnäytetyön kyselylomakkeessa ei ole kysymystä, jossa kysyttäisiin asiakkaan ikää tai sukupuolta tutkimuksen yhteydessä, vaikka niiden avulla voisi tehdä tarkempia luokituksia. Tämä siksi, että tutkittava populaatio on niin pieni, että yleistysten tekeminen aiheuttaisi vääristymiä johtopäätöksiin. Jos esimerkiksi ryhmässä on vain yksi naisasiakas, hänen vastauksensa ei anna kattavaa kuvaa koko maamme nuorten naisten peliongelmissa.

Kahden avoimen kysymyksen lisäksi tutkimuksessa on kolme Likert-tyyppistä asteikko-kysymystä: 1) Koin hyödylliseksi maalaamisen ryhmässä, 2) koin hyödylliseksi maalauksestani puhumisen ryhmässä, 3) koin saavani apua peliongelmaani kuvataideterapeuttisesta työskentelystä. Asiakasta pyydetään valitsemaan, mikä seuraavista vaihtoehdoista on sopivin kuvaamaan hänen kokemustaan ryhmässä tapahtuneesta kuvataideterapeuttisesta tapaamisesta: 1) täysin eri mieltä, 2) eri mieltä, 3) en osaa sanoa, 4) samaa mieltä ja 5) täysin samaa mieltä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 201)

Avoimet kysymykset antavat asiakkaalle mahdollisuuden kertoa vapaasti, mitä hänellä on mielessään, kun taas monivalintatyypilliset kysymykset rajoittavat asiakkaan mahdollisuuksia vastata. Lomakkeeseen vastaavilla asiakkailla on käytössään valmiiksi rakennetut vaihtoehdot, jotka myös kahlitsevat vastausvaihtoehtoja. Molemmissa tavoissa on puolensa: avoimet kysymykset tuottavat aineistoa, joka on sisällöltään kirjavaa ja luotettavuudeltaan kyseenalaista ja jota on vaikeampaa käsitellä ja koodata. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 201)

Toiminnallisen osuuden litterointi ja sisällönanalyysi

Opinnäytetyön neljäs menetelmä on toiminnallisen osuuden litterointi ja sisällönanalyysi. Sisällönanalyysi valitaan opinnäytetyön analyysimenetelmäksi, sillä sen avulla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysissä dokumentti voi olla kirja, artikkeli, päiväkirja, kirje, haastattelu, puhe, keskustelu, dialogi ja raportit. Tässä tapauksessa dokumenttina toimii kuvataideterapeuttisen ryhmän nauhoite ja sen litteroitu kirjallinen teksti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117)

Opinnäytetyön litteroitujen keskustelujen analysoinnissa käytetään asteikointia ja teemoitusta. Teemoitellussa analyysissä tarkastellaan sellaisia aineistosta nousevia piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle. Aineistosta saattaa myös tulla esille lukuisia muita teemoja, jotka ovatkin usein lähtöteemoja mielenkiintoisempia. Näihin yllättäviin uusiin teemoihin voivat luonnollisesti kuulua myös alkuperäisten teemojen väliset yhteydet. (vrt. Seidman 1991; Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2004, 173)

Kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätökset kertovat, päästäänkö lopputuloksessa siihen, mihin tähdätään tutkimusta aloitettaessa. Analyysivaiheessa selviää, minäkalaisia vastauksia loppujen lopuksi tutkimusongelmaan saadaan ja kokevatko rahapeliongelmaiset kuvataideterapeuttisen menetelmän auttavan rahapeliongelman työstämisessä ja miten rahapeli-riippuvaiset asiakkaat kokevat kuvataideterapeuttisen menetelmän auttavan ryhmähoidossa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 221)

6.4 Työn tilaaja ja työelämäyhteys

Opinnäytetyöni toimeksiantaja ja tilaaja on A-klinikkasäätiö Oy:n Turun Nuorisoseura. Tutkimukseni haastateltavat ovat A-klinikkasäätiö Oy:n asiakkaita. Olen ollut A-klinikkasäätiön työntekijä vuodesta 1996, jolloin valmistuin sosiaalikasvattajaksi Kaarinan sosiaalialan oppilaitoksesta. Aiemmin työskentelin nuorten katkaisuhoidoasemalla, jonka jälkeen aloitin työn Turun Nuorisoseuralla vuonna 2011. Olen tavannut polikliinisesti asiakkaita kahdenkeskisissä keskusteluissa sekä ohjannut luovaa ryhmää, jossa olen käyttänyt metodeja Sibelius-Akatemian musiikkiterapian perusopinnoista ja A-klinikkasäätiön kuvataideterapiaopinnoista. Olen ollut ongelmapelelaajien hoitoryhmän toisena vetäjänä vuodesta 2011 lähtien. Olen tavannut rahapeli-riippuvaisia nuoria myös yksilökäynneillä.

6.5 Opinnäytetyön eettisyys

Opinnäytetyön suunnittelussa otetaan huomioon tutkimusentekoon liittyviä eettisiä kysymyksiä. Opinnäytetyössä pyritään huomioimaan tiedon hankintaan ja julkistamiseen liittyviä yleisesti hyväksytyjä tutkimuseettisiä periaatteita. Tutkimuksen teossa

pyritään noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä, jota eettisesti hyvä tutkimus edellyttää. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 23). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK 2009) laatimia ihmistieteiden eettisiä periaatteita ovat 1) tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, 2) vahingoittamisen välttäminen sekä 3) yksityisyys ja tietosuojat.

Haastateltavien osallistumisen vapaaehtoisuutta korostetaan. Haastateltavat esitetään opinnäytetyössä anonyymeinä. (Ranta & Kuula-Luumi 2017 s. 414) Asiakkaalle ennen kyselyä annettavassa informointikirjeessä / suostumusluvassa (LIITE 2) kyselytutkimukseen todetaan, että haastateltava voi niin halutessaan olla vastaamatta kaikkiin tutkijan esittämiin kysymyksiin ilman että se vaikuttaa hänen mahdollisuuksiinsa saada hoitoa Turun nuorisoasemalla.

Kysymyshaastattelun tulee olla eettisesti perusteltua. Tutkimus on tarpeellinen ja perusteltu, koska tutkimuksella pyritään saamaan uutta tietoa ja tuomaan esille käyttökelpoisia menetelmiä rahapeliongelmaisten hoidossa. Tutkimusta tekevä ryhmänohjaaja ottaa huomioon myös, että kriisitilanteissa olevat peliongelmaiset asiakkaat ovat jo valmiiksi haavoittuva ryhmä, jota tulee suojella mahdollisilta tutkimuksen aiheuttamilta lisäharmeilta. Tutkimuksen lähtökohtana kuitenkin tulee olla, että sen tuottama tieto auttaa tutkimukseen osallistuvia ja heidän edustamiaan ihmisiä. (Parahoo 2006; Aho & Paavilainen 2017, 337)

Opinnäytetyön eettisyyttä tukee opinnäytetyötä varten tehty tutkimussuunnitelma. Siihen on kirjattu tutkimuksen tavoitteet ja menetelmät, jotka ovat yleisen tieteellisten käytäntöjen mukaiset. Tutkimuksen teoriaosuudessa tutustutaan monipuolisesti rahapeliongelmaan ja riippuvuuden hoitoon ryhmässä kognitiivisen näkökulman mukaisesti. Tutkimuksen kohteena on yhteiskunnallisesti tärkeä ongelma ja haastava asiakasryhmä. Rahapeliongelmaisten hoidon kehittämistä kaivataan sosiaalialalla rahapeliongelmien lisääntyessä. Samalla lopputyö kuvaa sosionomin valmiuksia käyttää kuvataideterapeuttisia menetelmiä peliongelmaisten parissa.

Eettisesti on olennaista, että A-klinikkasäätiö antoi tutkimushankkeelle Tietopuu-sivustolta anottavan tutkimusluvan, kun opinnäytetyön ohjaaja oli hyväksynyt opinnäy-

tetyön suunnitelman. Tutkimushankkeelle on haettava erityinen lupa aina, kun hankkeen toteuttaminen edellyttää päihdehuollon asiakkaiden mukanaoloa tai muuten vaikuttaa heidän asemaansa ja oikeuksiinsa sekä silloin kun tutkitaan työntekijöitä tai asiakirjoja. Tutkimuslupaa on haettava myös silloin, kun tutkimusta tehdään A-klinikkasäätiön verkkopalveluissa, esimerkiksi keskustelualueilla käydyistä keskusteluista. A-klinikkasäätiö on sitoutunut Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) ihmistieteiden eettisiin periaatteisiin ja ennakoarvioinnin järjestämiseen. (Tietopuu, WWW-sivut, A-klinikkasäätiö).

Päivänä, jolloin kyselytutkimus suoritetaan, jokainen haastateltava saa ennen kuvataideterapeuttista ryhmää täytettäväkseen informointikirjeen / suostumusluvan, jossa hän haluessaan antaa luvan tutkimuksen tekemiseen. Lupakaavakkeessa kerrotaan lyhyt informaatio siitä, mistä kuvataideterapeuttisessa menetelmässä on kyse, millaisesta tutkimuksesta on kyse ja miten lomakkeita säilytetään. Anonymisti täytetyt lomakkeet säilytetään lukollisessa kaapissa ja silputaan välittömästi, kun tulokset on kirjattu. Asiakkaalle annetaan mahdollisuus tutustua tutkimussuunnitelmaan.

6.6 Opinnäytetyön aikataulu ja eteneminen

Tässä kappaleessa esitellään opinnäytetyön suunnittelun ja toteuttamisen vaiheet ja aikataulu (Taulukko 1).

TAULUKKO 1. Opinnäytetyön aikataulu ja eteneminen

Maaliskuu 2017	Aiheen valinta ja rajaaminen.
Huhtikuu 2017	Pilotointi.
Toukokuu 2017	Aiheiden suunnittelu pilotin pohjalta.
Marraskuu 2017	Kirjallisuuden hankinta.
Joulukuu 2017	Teoriaosuuden kirjoittaminen, menetelmien opiskelu ja valinta.
Tammikuu 2018	Teoriaosuuden kirjoittaminen. Ryhmässä tapahtuvan kyselyhaastattelun hiominen.
Helmikuu 2018	Opinnäytetyösuunnitelman valmistuminen. Tutkimusluvan hankinta.
Maaliskuu 2018	Aineiston keruu: ensimmäinen kuvataideterapeuttinen tapaamiskerta ongelmapelaajien hoitoryhmässä ja kysymys-haastattelu.
Huhtikuu 2018	Ensimmäisen ryhmätapaamisen litte- rointi
Toukokuu 2018	Aineiston keruu: toinen kuvataideterapeuttinen tapaamiskerta ongelmapelaajien hoitoryhmässä ja kysymys-haastattelu ja toisen ryhmätapaamisen litte- rointi
Kesäkuu	Tulosten analysointi
Heinäkuu 2018	Kirjoittaminen
Syyskuu 2018	Työn arviointi

7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

7.1 Pilotti Turun nuorisoaseman ja A-klinikan ongelmapelaajien hoitoryhmissä tapahtuneista kuvataideterapeuttisesta toiminnasta

Seuraavana esitellään tutkimuksen tulokset opinnäytetyön tavoitteiden mukaisesti. Jokainen tavoite käydään läpi opinnäytetyön neljän tutkimusmenetelmän avulla. Esimäinen menetelmä oli pilotointi.

Tutkimus toteutettiin Turun nuorisoaseman ja A-klinikan ongelmapelaajien hoitoryhmissä. Ennen tutkimuksen toteuttamista kuvataideterapeuttista menetelmää pilotoitiin samoissa toimintayksiköissä. Pilotin tarkoituksena oli testata, onko kuvataideterapeuttista menetelmää mahdollista käyttää ongelmapelaajien hoitoryhmässä. Pilotti antoi myös suuntaa tutkimusta varten tehtävälle kysymyslomakkeelle. Pilotti nosti esiin asiakkaiden kertomuksia, tunteita ja kokemuksia pelaamisesta maalauksien välittämänä. Pilotin jälkeen menetelmä vaikutti käyttökelpoiselta tutkimusta varten, sillä asiakkaat uppoutuivat maalaamiseen hyvin alun hämmennyksen jälkeen. Pilotin myötä myös ryhmässä tehtävien kuvien teemaa ja ohjeistusta muutettiin.

Maanantaina 24.4. klo 16:30-18:30 pidin kuvataideterapeuttisen istunnon oman asiakasryhmäni, 16–25 -vuotiaiden nuorten kanssa ongelmapelaajien hoitoryhmässä. Ryhmään osallistui kolme nuorta. Yhden tapaamisen tavoitteena on vakituisesti ollut rentoutuminen ja otimme perinteisten rentoutumisharjoitusten sijaan kuvataideterapeuttisen menetelmän ryhmäkerran aiheeksi.

Kerroin ensin mitä olemme tekemässä. Kerroin, että saa maalata jotain mikä esittää jotain. Totesin, saa myös maalata jotain mikä ei esitä mitään. Kannustin siihen, että asiakkaat voivat vain tutustua maalausmateriaaleihin, tunnustella miltä materiaalit tuntuvat ja miten ne reagoivat paperin kanssa. Lupasin, että en arvostele töitä kuten kuvaamataidon tunnilla koulussa. Kerroin, että keskustelemme kuitenkin maalauksista jälkikäteen. Jatkoin, etten voi, enkä haluakaan analysoida kuvaa, vaan keskitymme siihen mitä kuvassa kunkin maalarin itsensä mielestä näkyy. Esittelin maalausvälineitä ja näytin miten esimerkiksi akvarelliliidut käyttäytyvät ja miten niillä voi maalata.

Alkuvierittelyssä otin mallia Mimmu Rankasen kuvataideterapeuttisen luennon (SAMK 17.2.2016) harjoitteesta ja pyysin jokaista ottamaan itselleen muovisen lelun isosta kasasta, joka oli levitetty työhuoneeni pöydälle. Yksi asiakas otti ravun, yksi oravan ja yksi liskon. Tämän jälkeen annoin heille 20 minuuttia aikaa maalaamiseen. Joimme kahvit ja aloimme käydä töitä läpi. Kaikkien asiakkaiden työt olivat piirroksia alussa valituista lemmikeistä. Yksi asiakas piirsi ravun, yksi oravan ja yksi asiakas piirsi liskon. Asiakkaat antoivat palautetta, että harjoitus oli hauskaa puuhaa ja oli kiva leikkiä piirtämällä pitkästä ajasta. Vaikka maalaukset olivat melko yksiselitteisiä, pyrin siihen, että he kertoisivat mikä heille kuvassa on tärkeää, löytävätkö he itsensä kuvasta, miksi he valitsivat juuri nuo värit ja välittykö kuvasta joku tunne.

Jäin miettimään istunnon kulkua. Tiesin, että seuraavana päivänä olisi uusi minulle tuntematon aikuisryhmä, jolle aion vetää samalla tavalla kuvataideterapeuttista työskentelyä. Minua jäi harmittamaan, että omalle asiakasryhmälleni vetämäni tuokio jäi jotenkin vaisuksi. Se liittyi siihen, että kaikkien kuvat olivat suoraan alussa valitusta muovieläimestä. Päätin, että jos kyseinen eläin valitaan alussa, sen pitää olla vain alkukeskustelua varten ”jäätä sulattamassa”. Kun tiistaina 25.4. klo 16:30-18:30 pidin ryhmää yli 25-vuotiaille ja minulle vieraalle asiakasryhmälle, tein juuri näin: valitsimme heti alussa eläimet, kävimme läpi, miten ne kuvaavat asiakkaiden tuntoja. Tämän jälkeen keräsimme muoviset pienet leikkieläimet tarjottimelle ja laitoin ne syrjään. Tämän jälkeen kerroin maalausmateriaaleista ja kerroin kuvataideterapeuttisen menetelmän luomisesta. Nyt kun aloitimme maalaamaan, kukaan ei tuonut valitsemaansa eläintä kuvaan. Tilanne ei ollut liian johdateltu.

Tiistain ryhmässä oli neljä jäsentä. Oli mies, joka pelkäsi esiintymistä ja sitä, ettei saisi paperille mitään aikaiseksi. Toisin kuitenkin kävi. Hän piirsi paperille iloisen kesäpäivän, jota varjostaa musta aurinko. Keskustelussa hän kuvasi sitä, miten hänen huonot valintansa ovat vaikuttaneet koko lähipiirin elämään. Kuva heijasti hänen peliongelmaansa.

Toinen mies piirsi kuvan kesäpäivästä, jossa hän on ongella murheitta nauttimassa elämästään ilman ongelmia. Kolmas mies syventyi materiaaliin ja sai aikaiseksi pään, joka on täytetty sateenkaaren väreillä. Hänen kanssaan keskusteltiin siitä, miten pelkkä tekeminen jo sellaisenaan on terapeuttista. Neljännellä miehellä tuli kuvaan maalaus

puusta ja maisemasta, jota hän ei osannut tarkemmin selittää. Lopuksi eläimet tuotiin kuvien ääreen ja mietimme leikillisesti, mitä kyseinen eläin taulusta ajattelee.

Ajattelen, että nämä ryhmät olivat hyvä opetus siitä, miten ryhmää kannattaa vetää. Jos alkutehtävänä on oma eläin, se saattaa liikaa viedä maalausta kyseisen hahmon suuntaan. Mutta jos ryhmän tehtävien järjestyksen miettii huolellisemmin etukäteen, ei ”lemmikkieläimestä” välttämättä ole haittaakaan.

Minulla oli vielä mielessä, että jos aikaa olisi jäänyt, olisin laittanut ryhmät tekemään silmät kiinni kuvaa, sillä se olisi vienyt maalattavia kuvia vielä kontrolloimattomampaan suuntaan ja asiakkaat olisivat saaneet tilanteesta ehkä enemmän irti. Koin, että oli vaikeampaa saada omaa tuttua ryhmää maalaamaan. Jälkimmäiselle ryhmälle olin vieras, uusi tuttavuus kuvataideterapeutin hetken vetäjänä. Ryhmäläiset kokivat tilanteen hauskana vaihteluna ja osa jäi miettimään, että voisivat tehdä maalaamista uudestaan. Osa asiakkaista jäi kaipaamaan analyysiä maalauksista, mutta totesin, etten analysoi. Kerroin toki, että maalaus toimii usein peilinä asiakkaan nykyisestä tai menneestä elämästä ja on hyvä jos se aiheuttaa keskustelua myös varsinaisesta pääaiheesta eli peliongelma.

Pilotin tekemisen kautta huomattiin, että kuvan tekeminen kannattaa aloittaa lyhyellä ohjeistuksella ilman aikaa vieviä johdattavia harjoituksia muovieläinten kanssa. Ryhmän alussa asiakkaiden on tärkeä saada rauhassa kertoa kuulumisensa. Heille kerrotaan selkeä alkuinformaatio maalaustarvikkeista ja siitä, että maalaamisen jälkeen keskustellaan yhdessä maalatuista kuvista.

Varsinaiseen tutkimukseen valikoitui maalauksen aiheeksi Eha Rүүtelin SAMK:in luennoilla esittelemä paha päivä/hyvä päivä -ohjeistus. Sen ensimmäisellä kierroksella piirretään kuva pahasta päivästä. Toisella kierroksella maalataan hyvä päivä. Ohjeistukseen kuuluu myös tehdä kolmas kuva, jossa nämä kaksi teemaa yhdistetään. Ongelmapelajien ryhmässä ehditään maalata korkeintaan kaksi kuvaa keskusteluineen kahdin tunnin aikana, joten tämä yhdistelmäkuva jäi tekemättä. (Rүүtel 2017) Rүүtelin tehtävä vaikutti käyttökelpoiselta tavalta käsitellä erilaisia tunteita ryhmässä. Kysyttäessä asiakkaan pahasta päivästä työntekijän on mahdollista kysyä minkälaisia tunteita kuvaan liittyy. Hyvästä kuvasta on mahdollisuus etsiä omia voimavaroja.

7.2 Toiminnallisen osuuden kuvaus kuvataideterapeuttisen menetelmän hyödynnettävyydestä rahapeliriippuvaisten ryhmähoidossa

Opinnäytetyön ensimmäisenä tavoitteena oli selvittää, miten kuvataideterapeuttista menetelmää voi hyödyntää rahapeliriippuvaisten ryhmähoidossa. Tähän kysymykseen vastataan opinnäytetyön toisen menetelmän eli toiminnallisen osuuden kuvauksen avulla. Toiminnallisen osuuden kuvaukseen käytetään myös ryhmätoiminnassa äänitettyjä nauhoitteita, jotka on litteroitu.

Tutkimus suoritettiin kaksi kertaa osana ongelmapelaajien hoitoryhmää. Se toteutui kerran Turun nuorisoasemalla ja toisen kerran Turun A-klinikalla keväällä 2018. Turun nuorisoaseman kuvataideterapeuttinen ryhmäkerta tapahtui ongelmapelaajien hoitoryhmässä ryhmän neljännellä tapaamisella 26.3.2018. Turun A-klinikalla samalla rungolla toteutettu ryhmä toteutui ryhmän yhdeksännellä tapaamisella 8.5.2018. Tutkimuksen kahteen ryhmään osallistui kahdeksan asiakasta.

Ryhmätapaamiset alkoivat alkuvirittäytymisellä, jossa tutkija (litteroinnissa vastuuohjaaja) kertoi opiskelevansa sosionomiksi, joka erikoistuu kuvataideterapiaan hoidollisena menetelmänä. Ryhmille kerrottiin, että kuvataideterapeuttisen menetelmän käytöstä ongelmapelaajien hoitoryhmässä tehdään tutkimusta. Tutkimussuunnitelma ja tutkimusluvut kiersivät asiakkaiden luettavina.

Ryhmäläiset saivat tietää, että kyseisenä iltapäivänä maalataan kaksi maalausta, joista keskustellaan jälkikäteen. Heille kerrottiin, että kuvataideterapeuttista menetelmää on käytetty kahdessa edellisessä Turun nuorisoasemalla tapahtuneessa ongelmapelaajien hoitoryhmässä ja myös kerran yli 25-vuotiaiden ryhmässä Turun A-klinikalla keväällä 2017. Ryhmäläisille esiteltiin kuvataideterapeuttiset työvälineet: puuvärit, vahaliidut, akryylivärit, akvarelliliidut, pensselit, paletit, siveltimet ja A3 –kokoiset vesiväripaperit. Varmistettiin, että jokaisella on hyvä tila maalata. Jokainen osallistuja teippasi paperin pöytään kiinni, jotta maalattava paperi ei heiluisi ja jotta sen saisi hyvin esille, kun maalauksia esitellään. Myös annettiin ohjeeksi ottaa kertakäyttölautanen paletiksi akvarellivärien kanssa.

Ilmoitettiin, että ryhmätapaamisen lopussa ryhmäläiset saavat kirjallisesti täytettäväkseen kuvataideterapeuttista ryhmätapaamista koskevan kyselylomakkeen. Ryhmäläiset tutustuivat hetken informointi- ja suostumuskaavakkeeseen, jossa erikseen kysyttiin, antaako asiakas luvan käyttää valokuvaa maalauksestaan lopputyössä ja että saako koko ryhmän (2h) nauhoittaa. Kerrottiin, että maalaukset säilytetään tutkimuksen ajan lukitussa kaapissa, ne palautetaan tekijöilleen ja että nauhoite tuhotaan välittömästi litteroinnin jälkeen seuraavana päivänä. Asiakkaat allekirjoittivat suostumuslomakkeet ja suostuivat tutkimukseen. Kaikki asiakkaat suostuivat nauhoituksiin. Yksi asiakas ei halunnut omia maalauksia julkiseksi opinnäytetyössä. Ryhmätilanteet nauhoitettiin Zoom H4 –nauhurilla. Nauhoitteet litteroitiin Logic Pro X –ohjelmaa ja Microsoft Wordia käyttäen. Asiakkaiden nimet on muutettu. Aleksis Kiven Seitsemän veljestä -kirjan hahmot toimivat asiakkaiden peiteniminä.

Turun nuorisoaseman ryhmässä oli läsnä toisena ohjaajana myös sosiaaliterapeutti Marikaisa Martikainen, jonka kanssa tutkija on vetänyt ryhmiä kevästä 2011. Keskusteltiin, että on luontevaa, että hän osallistuu ryhmään maalaavana ryhmäläisenä, sillä hän ei ole koskaan ollut paikalla kuvataideterapeuttisessa ryhmäkerrassa. Myös ryhmäläisiltä kysyttiin mielipidettä toisen ohjaajan osallistumiseen. Ryhmäläiset kokivat sen sopivaksi.

A-klinikan ryhmätapaamisella mukana oli sairaanhoitaja Tiina Hurri. Sovimme, että hän osallistuu ryhmään passiivisena ryhmäläisenä. Hän on ollut paikalla kuvataideterapeuttisessa ryhmäkerrassa kerran aiemmin keväällä 2017.

Asiakkaiden reaktiot kuvataideterapeuttiseen toimintaan vaihtelivat ryhmän alkaessa. Osa koki maalaamisen haastavaksi, sillä he kokivat, että heidän kuvataiteellinen osaamisensa ei ole laadukasta. Usea koki maalaamisen jännittäväksi, koska he eivät ole maalanneet pitkään aikaan. Ryhmän vetäjä muistutti, ettei kyseessä ole kuvaamataidon tunti ja että kuvaa maalatessa taito ei ole olennainen asia, vaan uusien asioiden kokeilu ja kommunikaatio, joka tapahtuu kuvia katsellessa.

***Vastuuohjaaja:** ”Mikäs teidän ensireaktio on nyt tähän ajatuksena, että te saitte kuulla, että ryhmässä on nyt kuvataideterapeuttista toimintaa?”*

Juhani: ”Mul’ tulee ainakin semmonen mieleen, että mulle henkilökohtaisesti, jos täytyy lähteä epämukavuusalueelle, tää on ehkä kaikista pahinta, mihin mut voi joutuu niinku laittamaan. Esimerkiks’ lukiossa mä skippasin kuvataiteen sen takia, että mä sain suoritettua historian kurssin... mut’ mä oon nyt päättänyt, että mä teen ihan mitä vaan, on kuin epämukavaa tahansa. Mä kokeilen kyl.”

Osalle asiakkaista maalaaminen tuli tervetulleena vaihteluna ryhmän toimintaan. Jotkut kertoivat harrastavansa tai harrastaneensa maalaamista ja/tai piirtämistä itseilmaisun muotona.

Vastuuohjaaja: ”Mitä ajattelette siitä, että tällainen ryhmä on luvassa tänään. Miltä se kuulostaa ja tuntuu?”

Venla: ”No, mä olin ainakin kauhean yllättynyt, mutta ihan positiivisesti, koska olen ollut intohimoinen piirtäjä ja maalaaja nuorena ja osallistunut taideleireihin ja osallistunut taideleireihin maakunnalliseen piirustuskilpailuun ja kaikkee tämmöstä näin ja käyn paljon taidenäyttelyissä. Olen kiinnostunut taiteesta ja kuvallisesta ilmaisusta. Tää oli tosi kiva.”

Simeoni: ”Mua vähän jännittää, kun tota puhutaan, että piirtää jotain ja... (naurua)...kyllä mä olen toki pienenä paljon piirtänyt, jossain vaiheessa se jäi pois, että mä olen edelleen tikku-ukkoasteella, kun mä ajattelen. En mä tiedä, ehkä siinä saa mielen avoimeksi, sillä tavalla tyhjenyttyä, vähän samalla tavalla kuin kirjoittamisen suhteen, että keskityt siihen tekemiseen sillä tavalla, että tota ehkä sieltä jostain alitajunnasta tulee jotain semmosia juttuja ajatuksia, joita ei tule ajatelleeksikaan. Sitten voi joskus myöhemmin ajatella, että ai mä piirsin tollasen! Että mitä se sitten tarkoittakaan. Ett’ siinä jotain tollaista voi olla.”

Kaikki asiakkaat saivat maalattua kuvan ja puhuttua maalauksen aiheista. Kokemukset maalaamisesta vaihtelivat innostuksesta varovaiseen kiinnostukseen. Ohjatessa maalaamista asiakkaille on hyvä antaa mahdollisuuksia ja esimerkkejä siitä, mitä kaikkea maalaus voi olla, jotta asiakkaat kokevat tilanteen luontevaksi, turvalliseksi ja luovaksi.

Vastuuohjaaja: ”Niin. Tän maalauksen, jonka teette ei tartte millä tavalla esittää mitään. Ei ole olemassa tavallaan mitään rajoja, sääntöjä tai määräyksiä. Se voi kuvata fiilistä, se voi kuvata niinku konkreettista asiaa. Se voi olla sitä, että te kokeillette, että mites nää toimii nää maalit, että mitä on tää juttu.

Kuvien maalaamisen jälkeen jokaisen kuva käytiin läpi. Vastuuohjaaja esitti maalauksesta ja maalaamisesta samat peruskysymykset jokaiselle asiakkaalle. Lopuksi jokainen asiakas sai kommentoida toisen kuvaa.

Ensimmäisellä kierroksella asiakkaat piirsivät pahan päivän ja toisella kierroksella hyvän päivän. Paha päivää käsittelevää maalausta koskevat kysymykset olivat: 1) mitä kuva esittää, 2) oletko itse mukana maalatussa kuvassa sekä 3) miten koit maalaamisen. Hyvä päivä -maalauksen kohdalla asiakkailta kysyttiin 1) mitä haluat kertoa maalauksesta, 2) kuvaako maalaus voimavarojasi 3) mitä haluaisit sanoa maalaukselle.

Näitä kysymyksiä kysyttiin hieman eri tavoilla ja eri sanoilla. Jokainen kysymys kasvatti keskustelua asiakkaan kanssa ja herätti ohjaajassa tarkennuksia ja lisäkysymyksiä. Ennalta laaditut kysymykset olisivat saattaneet olla kaavamaisia ja monotonisia. Kuvataideterapeuttisessa työssä olennaista on, että työntekijä osaa lukea asiakkaiden ilmeitä, sanojen painoja ja antaa tilaa tauoille asiakkaan puheenvuoron aikana.

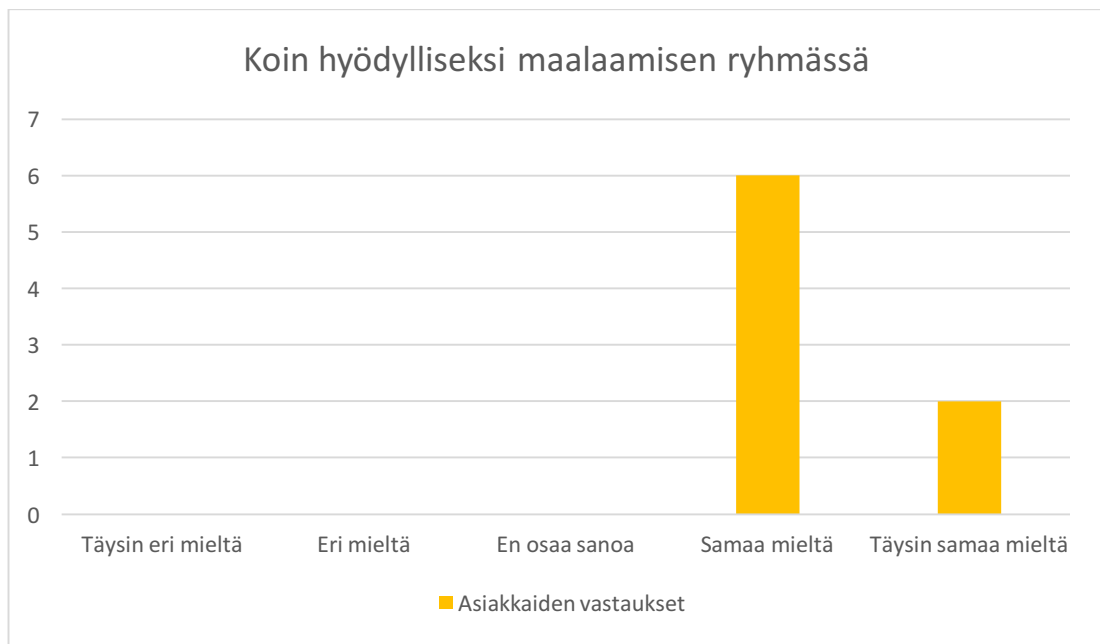
7.3 Asiakkaiden kokemuksia kuvataideterapeuttisen menetelmän auttavuudesta rahapeli-ongelmaan kyselylomakkeiden tulosten pohjalta

Opinnäytetyön toisena tavoitteena oli selvittää, kokevatko rahapeli-ongelmaiset kuvataideterapeuttisen menetelmän auttavan rahapeli-ongelman työstämisessä. Tähän kysymykseen vastataan opinnäytetön kolmannen menetelmän eli asiakkaille jaetun kyselylomakkeen tulosten pohjalta.

Kaikki kahdeksan kuvataideterapeuttiseen ryhmään osallistunutta asiakasta vastasi ryhmän jälkeen tehtyyn kyselyhaastatteluun kirjallisesti. Lomakkeessa oli kolme kvantitatiivista kysymystä ja kaksi kvalitatiivista kysymystä. Kvantitatiivisten kysymysten vastausvaihtoehdot olivat: a) täysin eri mieltä b) eri mieltä c) en osaa sanoa d) samaa mieltä ja e) täysin samaa mieltä. Kvalitatiivisiin kysymyksiin sai vastata avoimesti.

Kysymys 1: Miten asiakkaat kokivat maalaamisen hyödyllisyyden ryhmässä?

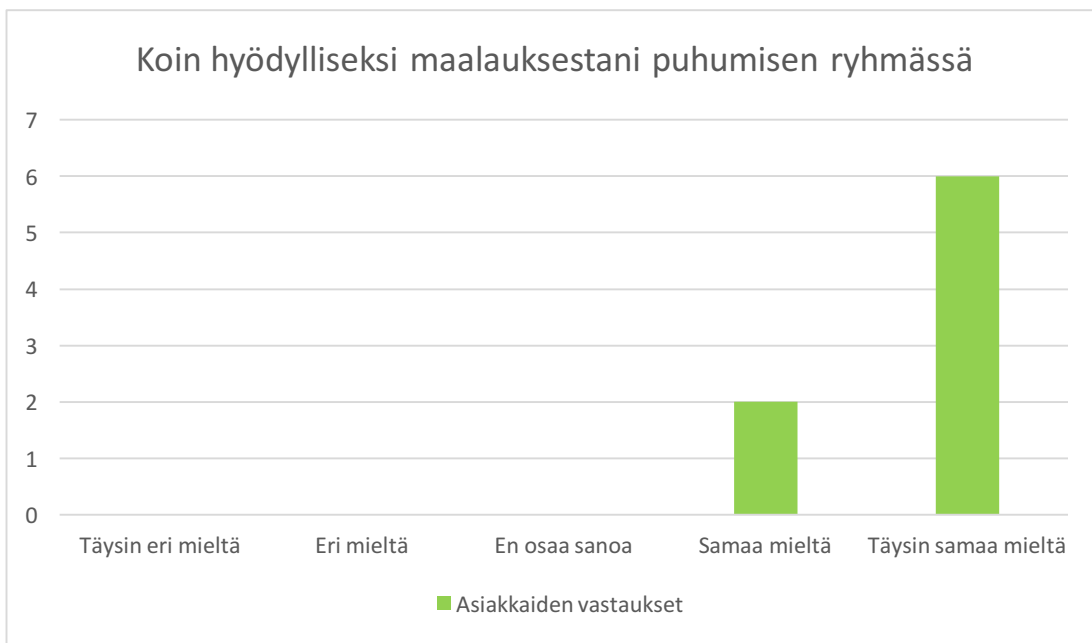
Ensimmäiseen kvantitatiiviseen kysymykseen, jossa kysyttiin, kokivatko asiakkaat hyödylliseksi maalaamisen ryhmässä, kuusi asiakasta vastasi olevansa samaa mieltä ja kaksi asiakasta vastasi olevansa täysin samaa mieltä (Kuvio 1).

KUVIO 1.

Kysymys 2: Miten asiakkaat kokivat maalaamisen hyödyllisyyden ryhmässä?

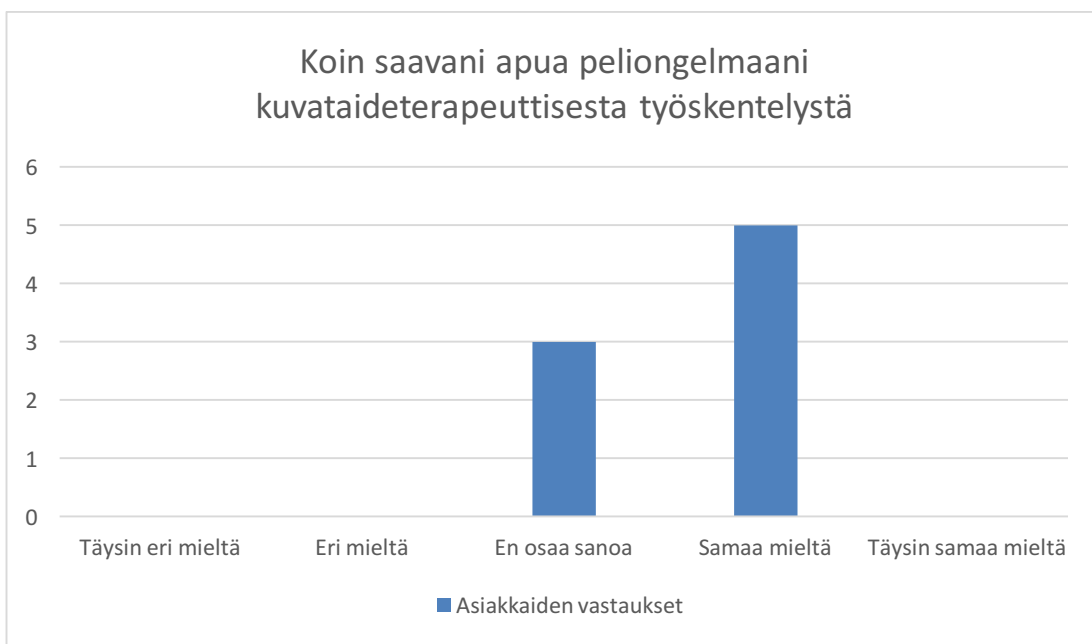
Toisessa kvantitatiivisessa kysymyksessä haluttiin selvittää, kokivatko asiakkaat hyödylliseksi maalauksestaan puhumisen ryhmässä. Kaksi asiakasta oli väittämstä samaa mieltä ja kuusi asiakasta täysin samaa mieltä (Kuvio 2).

KUVIO 2.

Kysymys 3: Kokivatko asiakkaat saavansa apua peliongelmaansa kuvataideterapeuttisesta työskentelystä?

Kolmannessa kvantitatiivisessa kysymyksessä kysyttiin, kokivatko asiakkaat saavansa apua peliongelmaansa kuvataideterapeuttisesta työskentelystä. Kolme asiakasta totesi, etteivät he osaa sanoa ja viisi asiakasta oli samaa mieltä (Kuvio 3)

KUVIO 3.

Kaikkein eniten asiakkaat kokivat hyödylliseksi maalauksestaan puhumisen ryhmässä. Myös maalaaminen ryhmässä koettiin myönteisenä. Asiakkaat vahvistivat samanlaisen kokemuksen myös kvalitatiivisten kysymysten vastauksissa. Kun asiakkaita pyydettiin kertomaan muutamalla sanalla, miten he kokivat maalaamisen ja siitä puhumisen, vastaukseksi saatiin esimerkiksi:

- *Maalaamisen aloittaminen oli vaikeaa, mutta aloittamisen jälkeen maalaaminen alkoi tuntua jopa aika rentouttavalta. Oli kiva kokeilla uutta. Keskustelut sekä muiden mielipiteet olivat kiinnostavia.*
- *Kuvaa piirtämällä ajattelee asioita eri tavalla, kuin jos niistä puhuu tai kirjoittaa. Hyvä nähdä muidenkin ajatuksia. Samaistuu muiden kuviin. Pystyy ajattelemaan eri tavalla.*
- *Koin, että itse maalaaminen muistutti paljon peliongelma- puhumista, sillä maalaaminen panee ihmisen ajattelemaan ja muodostamaan mielipiteitä. Maalaamisesta puhumisen koin helpoksi.*
- *Tämä oli ryhmän ohjelmaan mukavaa ja hyödyllistä vaihtelua. Itse pidän maalaamisesta, joten jo senkin vuoksi kuvataideryhmä oli mukava.*
- *Pystyttiin luotaamaan asioita melko syvällisestikin. Kaiken kaikkiaan kannatettava terapiamuoto!*
- *Se olotila, mikä joskus on ongelmasta johtuen, oli hyvin helppo ajatella mielikuvana. Tunnen ja näen mielikuvina sekä pahan olon ja hyvän olon ja ylipäättään kaikenlaiset mielentilat. Kun sanoin ei pysty riittävästi kertomaan, niin kuva auttaa sinua selittämään muille ja itsellesi, miten näet itsesi.*

Asiakkaat suhtautuivat varovaisemmin siihen, miten he kokivat saaneensa apua itse peliongelmaansa kuvataideterapeuttisen työskentelyn avulla. Kvalitatiivisissa kysymyksissä esiintyi epävarmuutta ja varovaista myönteisyyttä sen suhteen, miten kuva-

taideterapeuttisesta menetelmästä apua heidän peliongelmaansa. Kun asiakkailta kysyttiin mikä menetelmässä oli hyödyllistä heidän peliongelmansa kannalta, he kuvailivat mm:

- *Pahojen ja hyvien tunteiden kuvaaminen paperilla konkreettisesti. Muiden mielenmaisemien avautuminen ja kiinnostavat keskustelut.*
- *Kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa. Mielen jostakin syövereistä tulee ajatukset eri tavalla esiin.*
- *En osaa sanoa, oliko kuvataideterapiasta apua peliongelmani kannalta. Tuskin ainakaan yhtäkkistä apua, sillä sitä voi olla hankala mitata, mutta pitkällä tähtäimellä siitä kenties oli apua.*
- *Etenkin tuotosten suullinen läpikäynti. ”Taiteilija” sai kertoa omasta ajatuksesta. Muiden oli helppo samaistua.*
- *Kun sanat ei riitä, kerro se kuvin. Asiat on helppo nähdä mielessä, mutta niitä voi olla vaikea pukea sanoiksi.*

Kuten eräs asiakas vastauksessaan toteaa, kuvataideterapeuttisen menetelmän auttavuutta peliongelman hoidossa on hankala todeta ilman jälkiseurantaa. Selkeämmin vastauksista on luettavissa maalaamisen hyödyllisyys keskustelua herättävänä tekijänä. Useat asiakkaat tuovat esiin sen, miten kuvan kautta on helpompi puhua itsestään ja ajatuksistaan ja miten niitä on myös helpompi huomioida. Toistuvia teemoja vastauksissa ovat myös tunteiden käsittely, samaistuminen toisten peliriippuvaisten kanssa ja rentoutuminen maalaamisen avulla.

7.4 Sisällönanalyysi rahapeliiriippuvaisten asiakkaiden kokemuksista kuvataideterapeuttisesta menetelmästä ryhmähoidossa.

Opinnäytetyön kolmantena tavoitteena oli selvittää miten rahapeliiriippuvaliset asiakkaat kokevat kuvataideterapeuttisen menetelmän auttavan ryhmähoidossa. Tässä osiossa tavoitteeseen vastataan käyttämällä opinnäytetyön neljättä menelemää eli litteraatiota ja sisällönanalyysia. Tutkimusaineistona käytetään ryhmätoimintaa kuvaavaa litteroitua materiaalia, joka tässä kohtaa on teemoitettu sisällönanalyysia käyttäen. Tässä osiossa käytetään asiakkaiden luvalla myös heidän tekemiään maalauksia, joiden kautta teemat avautuvat konkreettisesti maalauksia kuvaavien kertomusten ohella.

Opinnäytetyön analyysimenetelmä oli aineistolähtöinen sisällönanalyysi, jossa käsitteitä yhdistelemällä pyrittiin saamaan vastaus tutkimustehtävään. Sisällönanalyysi perustui tulkintaan ja päättelyyn, jossa edettiin empiirisestä aineistosta kohti käsitteelliseen näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. Kyseessä oli prosessi, jossa rakennettiin muodostettujen käsitteiden avulla kuvaus tutkimuskohteesta. Johtopäätösten tekemisessä pyrittiin ymmärtämään, mitä asiat tutkittaville merkitsevät. Analyysin kaikissa vaiheissa pyrittiin ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 127)

Ryhmäistuntojen sisällönanalyysi eteni opinnäytetyössä aineistolähtöisellä tavalla seuraavasti: 1) haastattelut nauhoitettiin ryhmässä, 2) asiakkaiden haastattelut kirjoitettiin auki sana sanalta eli litteroitiin, 3) litterointi luettiin ja sisältöön perehdyttiin, 4) sisällöstä etsittiin pelkistettyjä ilmaisuja (pelkistäminen tapahtui etsimällä kirjoitetusta aineistosta tutkimustehtävää kuvaavia ilmaisuja) ja ne alleviivattiin 5) pelkistetyt ilmaukset listattiin 6) pelkistetyistä ilmaisuista etsittiin samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia, 7) aineistosta karsittiin pois tutkimukselle epäolennaista materiaalia, 8) pelkistetyt ilmaukset ryhmiteltiin (klusteroitiin) ja yhdistettiin, 9) ilmauksista muodostettiin alaluokat 10) alaluokat yhdistettiin ja niistä muodostettiin yläluokat 11) yläluokat muodostettiin pääluokiksi eli yhdistäviksi luokiksi ja näistä muodostettiin samalla kojoava käsite. Tässä aineiston abstrahoinnissa eli käsitteellistämässä erotettiin tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja valikoidun tiedon perusteella muodostettiin teoreettisia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123)

Sisällönanalyysia jatkettiin luokittelun tai kategorioiden muodostamisen jälkeen vielä kvantifioimalla aineisto (ks. TAULUKKO 2, s. 58): Mitä teemoja ryhmäläiset käsitteivät kuvataideterapeuttisessa ryhmässä?). Tällöin aineistosta laskettiin, kuinka monen asiakkaan kohdalla sama asia esiintyi tutkittavien kuvauksissa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 135)

Opinnäytetyön sisällönanalyysin aineistoista (ks. LIITE 3: Sisällönanalyysin luokat aineistoista) nousi kolme pääkäsitettä: 1) pelaamista koskevien tunteiden tunnistaminen ja säätely, 2) sosiaalinen tuki ja 3) vaihtoehtoiset toimintamallit (omat kiinnostuksen kohteet, vahvuudet ja voimavarat). Sisällönanalyysin tavoitteena oli selvittää vastaus kysymykseen, miten rahapeliinriippuvaiset asiakkaat kokevat kuvataideterapeuttisen menetelmän auttavan ryhmähoidossa. Aineistosta ei välttämättä suoraan löydy varsinaista vastausta, miten kuvataideterapia auttaa peliongelmaan, mutta aineistossa ilmenevät pääteemat (tunteiden säätely, tuki ja vaihtoehtoiset toimintamallit) ovat peliongelmaisen olennaisia rakennuspalikoita oman tilanteen ymmärtämiseen, ratkaisujen löytämiseen ja voimavarojen hyödyntämiseen.

7.4.1 Pelaamista koskevien tunteiden tunnistaminen ja säätely

Ensimmäisen käsitteen, eli ”pelaamista koskevien tunteiden tunnistamisen ja säätelyn”, ensimmäinen yläluokka on ”pelaamiseen ajavat tunteet”. Niiden alaluokkina ovat ”ahdistus, tyhjiys, yksinäisyys, aggressio ja pakonomaisuus”.

”Pelaamista koskevien tunteiden tunnistamisen ja säätelyn” toinen yläluokka on ”pelaamisen aiheuttamat tunteet”. Alaluokat ovat ”häpeä, suru, syyllisyys ja voiton tunne”.

”Pelaamista koskevien tunteiden tunnistamisen ja säätelyn” kolmas yläluokka on ”pelaamisesta irrottautumisen tunteet”. Alaluokkina ovat ”ilon, helpotuksen ja toivon tunteet”.

7.4.1.1 Pelaamiseen ajavat tunteet

Ensimmäisen käsitteen eli ”pelaamista koskevien tunteiden tunnistamisen ja säätelyn”, ensimmäinen yläluokka on ”pelaamiseen ajavat tunteet”. Alaluokat muodostuvat asiakkaiden ryhmässä kertomista tarinoista ahdistuksesta, tyhjiydestä, yksinäisyydestä, aggressiosta ja pakonomaisuudesta.

Harvalle asiakkaalle pelaamisesta syntyy pitkäaikaisen pelaamisen jälkeen samantyyppistä hyvää oloa ja lohtua pelaamisesta, kuin henkilökohtaisen pelaamishistorian alkuvaiheilla. Seuraavassa asiakkaan kertomuksesta välittyy pelaamisen pakonomaisuus.

KUVA 1. Laurin paha päivä

Vastuuohjaaja: ”Mitä haluat kertoa kuvasta?”

Lauri (kertoo omasta pahasta päivästäan maalauksessa, kuva 1): ”Niin no, mä lähdin oikeastaan liikkeelle siitä, että mulla on tapana tehdä yleensä jotain tyyliin seesteistä tai kaunista, kun mä maalaan tai piirrän. Ja sit tässä on ehkä semmonen lähtökohta, että mä oon kuvannu siihen sen, että miten ei pysy langat käsissä pahana päivänä. Tuntuu, että siinä on ulkopuolinen käsi, joka ohjaa mua ja paiskoo ympäri ja sit toisaalta ehkä voi ajatella että, jos mulla olisi ollut aikaa enemmän mä olisin varmaan tehnyt siihen semmoset sirpaleet, ikään kuin menee kaikki pas-

kaks'. Ja sit vaan tuntuu siltä, että kaikki on paskana. Eikä ite voi vaikuttaa asiaan. Ja sitä varten siin' on sit ehkä punaiset silmät. Mä olen kokenut kaikista vaikeimpana ne hetket, milloin tuntee, ett' ei pysty itse tekemään asialle yhtään mitään. Eteenkin, jos pelaaminen on ollut pakonomaista ja semmosta että se on hallinnut ihan totaalisesti päivää ja tietää ettei ole oma ihanneitsensä. Tuntuu ikään kuin kaikki hajoaa ja kaatuu ympärillä. ”

Vastuuohjaaja: *”Vähän niinku vääjäämätön meininki. Kuten sanoit, ei ole langat käsissä. Ei ole itse ratissa kiinni.”*

Lauri: *”Joo. Jos mulla olisi ollut enemmän aikaa, niin mä rupesin miettimään ihan loppuvaiheessa, että pääympäryksestä olisin maalannut tehdä marmorikuulan, kuvaaman sitä, että marmorikuulassa ei ole tarttumapintaa eikä muuta, se vaan menee ja vierii sen mukana ja ytimessä ikään on oma pahoinvointi ja siitä ei pääse eroon. Kyl mä kokisin just sen, että mitä Simeoni sanoi, että sitä samaa siinä kohdassa, kun päätti lopulta tehdä asialle jotain, niin kyllä siinä oli se sama piste, että jos olisin itsetuhoisempi ihminen, niin en olisi tässä. Se on ihan semmonen, mä tiedän sen tasan tarkkaan, ett' mä jopa asiaa pohdin pitkäänkin, että pystynkö tästä enään nousemaan. Tulin siihen lopputulokseen, että kyl' on pakko on nousta, ettei voi jäädä siihen kuitenkaan. ”*

Simeoni: *”Ei kannata niin helpolla antaa elämä voittoa...eiku miten se menee, ett'...(naurua) ”*

Vastuuohjaaja: *”Oletko tuossa kuvassa? ”*

Lauri: *”No joo. ”*

Vastuuohjaaja: *”Missä sä oot kuvassa? ”*

Lauri: *”Mä olen siinä sisäisessä maailmassa. Ett' ulkokuori, ylipäätään, mä oon kokenut että mulle stressin kasaaminen on luontaista, että mä oon pitänyt sisälläni sen kaiken ikään kuin aggression tai mitä ikinä se on ollut. Mä en ole näyttänyt ulkokuoresta mitään. Siksi mä en piirtänyt silmälasejakaan. Se on sitä mitä kukaan muu ei näe, ett' se on se mikä sisällä kiehuu ja on. Mä olen miettinyt miten paljon mä olen pystynyt valehtelemaan ihan pakkana ilmeen värähtämättäkään, kun joku kysyy mittee menee niin on sanonu vaan, että ihan hyvin, kaikki rullaa ja että raha-asiat on kunnossa ja samaan aikaan puhuu täyttä paskaa. ”*

Vastuuohjaaja: *”Mitä te muut olette mieltä? Kun hän sanoi, että tämä on mahdollisimman ruma kuva niin mitä olette siitä mieltä, onko totta? Mitä ajattelette?”*

Eero: *”Vähän niiku intiaaniheimo tai joku tommonen.”*

*Venla: ”Ei kyl mul’ tulee mieleen se mitä Lauri on näinä kertoina ker-
tonut, että kyllä toi hyvin kuvastaa mitä sä oot puhunut täällä. Hirveen
hyvin sä osaat tulkita niitä omia tunteita ja ajatuksia. Tosi hieno.”*

Paha päivä –tehtävä sai asiakkaat käsittelemään pelaamiseen ajavia tunteita, kuten aggressiota, ahdistusta, tyhjyyttä ja yksinäisyyttä pelaamisen alkutilanteessa. Kuvataide-terapeuttisessa toiminnassa voisi olla erikseen tehtävä, jossa käsitellään pelaamiseen ajavia tunteita, sillä niiden tunteiden tunnistaminen on tärkeää kun asiakas pyrkii pelaamattomuuteen. Jos maalauksen aiheena olisi esimerkiksi ”Miten pelaamiseni alkoi”, saattaisivat asiakkaat tunnistaa tarkemmin tunteita, jotka aiheuttavat pelihimoa. Tunteiden tunnistaminen saattaisi auttaa välttämään pelaamista.

7.4.1.2 Pelaamisen aiheuttamat tunteet

”Pelaamista koskevien tunteiden tunnistamisen ja säätelyn” toinen yläluokka on ”pelaamisen aiheuttamat tunteet”. Näitä alaluokat muodostavia tunteita ovat häpeä, suru, syyllisyys ja voiton tunne.

Seuraavassa asiakkaan kuvauksessa käy ilmi konkreettisesti pelaamisen aiheuttamat konkreettiset seuraamukset arjessa ja asunnon menetyksen tuomat tunteet. Myös muut asiakkaat vastaavat kuvastaan kertovan asiakkaan tarinaan omien samanlaisten kokemustensa pohjalta.

KUVA 2. Tuomaksen paha päivä

Vastuuhjaaja: ”Mites sun paha päivä?”

Tuomas (kertoo pahasta päivästä, kuva 2): ”Se on erittäin konkreettinen kuva itse asiassa...”

Vastuuhjaaja: ”Joo.”

Tuomas: ”...se ei ole mitenkään tasolla yleisellä tasolla, se kertoo ihan siitä maailman paskimmasta päivästä, kun tota...piti soittaa kotipuoleen, että opiskelijakämppä menee alta ja tota häätö on tulossa ja en oo opiskellut puoleentoista vuoteen, vaikka olen teeskennellyt, että olen opiskellut. Ja siinä sitten oikeastaan onkin.”

Vastuuhjaaja: ”Okei. Se on tosi konkreettinen ja..”

Tuomas: ”Mmm.”

Vastuuhjaaja: ”...mmm...miltä susta tuntuu katsella tuota kuvaa?”

Tuomas: ”Aaa...ehkä kyse on enemmänkin siitä muistosta mitä se kuva aiheuttaa, et’ tota...en mä tiää...en mä varmaan siitä ylpeä tulla ikinä olemaan, että mitä tuli tehtyä, mutta en mä tiedä. Tosiasian kanssa pitää elää.”

Vastuuhjaaja: ”Mitä te muut halutte sanoa tästä kuvasta?”

Aapo: ”Ett’ tuntuu jotenkin tutulta..”

Vastuuhjaaja: ”Mikä siinä tuntuu tutulta?”

Aapo: ”Se, ett’ piti muuttaa vanhempien tykö takasi...hätöön mä en kyl’ saanu, kun lähti ihan sovinnol’...kun sit olis ollut, emmä tie, asiat viel’ huonommin”

Juhani: ”Ja tää kuvastaa oikeestaan just hyvin sitä, niinku tämmösen, kun pelaa paljon jotain peliä niin, paitsi et niin no, se ruokakin oikeestaan jää, niin joo on sänky missä pakko nukkuu, tietokone, tietokonetuoli, ei siin’ ole oikeestaan oo muuta ja sitten se, oliko se puhelin kädessä? Mut niiku. Siin on ne välineet ja kaikki mitä niinku siihen sellaseen niin sanotusti elämään tarvii. Ei se vaadi niinku muuta...tosi rehellinen kuvaus.”

Edellisessä kuvauksessa pelaamisen seuraukset ja pelaajan arki käydään yhteisenä kokemuksena läpi. Pelaamisen aiheuttamat tunteet ovat monelle ryhmäläiselle samaisuttavia.

7.4.1.3 Pelaamisesta irrottautumisen tunteet

”Pelaamista koskevien tunteiden tunnistamisen ja säätelyn” kolmas yläluokka on ”pelaamisesta irrottautumisen tunteet”. Alaluokkina ovat ilon, helpotuksen, toivon, surun ja menetyksen tunteet.

Seuraavassa kuvailussa käy ilmi, että vaikka itse pelaaminen olisi loppunut ja irrottautuminen loisi helpotusta, pelaamisesta aiheutuvat itsesyytökset pelaamisen seurauksista jatkuvat, vaikka asiakas olisi lopettanut pelaamisen. Toipuminen on pitkä prosessi asiakkaalle. Pelaamisen loputtua on kohdattava suru, joka liittyy siihen mitä on menettänyt pelaamisesta johtuen.

KUVA 3. Simeonin paha päivä

Vastuuhjaaja: ”Mitä sä haluat kertoa meille kuvasta?”

Simeoni (kertoo pahasta päivästään, kuva 3): ”Mun visio ei ehkä välttämättä ollut visuaalisesti sellainen (naurua) mitä mä ajattelin...mutta sanotaan näin että, semmonen synkkä hetki kun tota...sä olet pelannut rahaa ja sulla ei ole esimerkiksi, no okei mulla ei ole sellaista hetkeä ollut, mulla on ollut sellainen turva, olen luottanut sitten isään, joka jollain tavalla pelastaa pulasta, mutta synkkä hetki kun tajuaa, ettei ole niinku rahaa. Mä en ole niikun itseni puolesta ajatellu, mutta jos ei ole rahaa tyyliin lähteä lapsia katsomaan pohjanmaalle ja on niiku todella synkkä hetki. ”

Vastuuhjaaja: ”Joo. ”

Simeoni: ”Tavallaan mä olen kuitenkin mä olen kuitenkin valoo siel’ nähnyt, ett’ siellä paistaa aurinko siel’ paistaa valoa kuitenkin sen ikkunan takana ehkä. Se on eri asia pääsenkö mä sinne sit vai en, mut’ kyl mä tähän mennessä olen päässyt. ”

Vastuuhjaaja: ”Joo. ”

Simeoni: ”Tällä hetkellä toi on semmonen aika tosi tosi synkkä hetki mikä on joskus ollut. Ehkä semmonen viimeisin, mikä sai mut ihan oikeasti lopettamaan tän touhun. ”

Vastuuhjaaja: ”Joo. ”

Simeoni: ”Ett’ tota itsetuhosii ajatuksii ei oo ikinä ollut, mutta se tilanne oli se, ett’ jos olis taipuvaisuutta vähänkin siihen, niin sit olis niit’ ajatuksii ollut kyllä. Et semmonen tavallaan semmonen, on vaan niin synkkä olo, ett’ miten mä voin olla näin huono ja surkee.”

Vastuuohjaaja: ”Mitä te muut haluatte sanoa tästä”

Lauri: ”Mul’ tuli taas ittelleni se, että mä koen tai koin ton kuvan heti kun mä näin sen sellaisena omasta elämästäni...just pelaamisen takia on jäänyt paitsi monesta kavereitten kans tehdyistä reissuista sen takia, että ei ollut rahaa. Mä näin sen sellaisena, että ulkona on aurinko ja se kaikki kiva ja ite on just tollai synkkydessä. Ei siel’ ole ketään muita jakamassa sitä.”

Simeoni: ”Hmm!”

Timo: ”Se on pieni aukko mistä pääsee valoo’ kuitenkin!”

7.4.2 Sosiaalinen tuki

”Sosiaalisen tuen” ensimmäinen yläluokka on ”vertaistuki”. Sen alaluokkia ovat samaistuminen, toisten kuunteleminen ja ymmärrys.

”Sosiaalisen tuen” toinen yläluokka on ”ammattiapu”, jonka auttavia versoja ovat ryhmät, peluuri ja A-klinikka.

”Sosiaalisen tuen” kolmas yläluokka on ”ystävien ja läheisten tuki”. Yläluokka muodostuu alaluokkien pienemmistä yksiköistä, kuten kavereiden ja ystävien tuki, avovai-
mon, puolison, lasten, perheen ja sukulaisten tuki.

7.4.2.1 Vertaistuki

”Sosiaalinen tuki” –käsitteen ensimmäinen yläluokka on ”vertaistuki”. Sen alaluokkia ovat samaistuminen, toisten kuunteleminen ja ymmärrys. Jo edellisissä kertomuksista ja tulevissa kuvauksista käy ilmi, miten asiakkaat ovat kokeneet samankaltaisia kokemuksia ja tunteita. Kun jokaisella asiakkaalla on oma puheenvuoro, muiden on helppo kuunnella toisten tarinoita. Koska asiakkaat kuuluvat samaan viiteryhmään, he ymmärtävät toisiaan. Ilmapiiri ongelmapelaajien hoitoryhmässä on kunnioittava. Usein

asiakkaat kertovat loppupalautteessa vertaistuen tärkeimmäksi hoitavaksi tekijäksi ongelmapelaajien hoitoryhmässä.

7.4.2.2 Ammattiapu

”Sosiaalisen tuen” toinen yläluokka on ”ammattiapu”, jonka auttavia versoja ovat ryhmät, peluuri ja A-klinikka. Seuraavasta kertomuksesta käy ilmi, että asiakkaan kaikki ystävät eivät ymmärrä asiakkaan tilannetta ja kaverit saattavat johdattaa asiakasta tilanteisiin, jossa hänen on vaikea päästä eroon riippuvaisuudestaan. Asiakas on seuraavassa harkintavaiheessa ammattiavun suhteen, mutta on tietoinen siitä, mistä voisi löytää apua. Tilanteen salaaminen läheisiltä ja asiakkaan kuvaama valehtelu on yleistä riippuvuusongelmista kärsiville ihmisille.

KUVA 4. Eeron paha päivä

Vastuuohjaaja: ”Sun päivä päivä tässä kuvassa, mimmonen se on?”

Eero (kertoo pahasta päivästänsä, kuva 4): ”Se on surullinen. Just jos joku soittaa, että lähetäänkö jonneki reissuun ja sit en mä pääsekään, ei mul oo rahaa, kyl’ se vetää välil’ ...just edellisen päivänä sul’ ollu tilil’ rahaa ja seuraavana päivän sul’ ei ookkaan enää. Just semmonen valehtelu, ett’ en mä tänään jaksa lähteä, ett’ katsotaan ens kuussa sit uudestaan.”

Vastuuhjaaja: ”Joo. Sä sanoit, ettei tää maalaaminen ollut sun juttu. Mutta mimmosta sulla on jutella tästä kuvasta”.

Eero: ”Helpottaa tietenkin. Kyl tää auttaa, mut jos sä menet jollekin kaverille sanomaan, ett’ vituttaa, niin joka jätkä sanoo, että otetaan kalja tosta, ky’ se siit taas. Mut naiset kuuntelee enemmän, jos sä meet jollekin tytölle juttelemaan.”

Vastuuhjaaja: ”Joo.

Eero: ”Melkeen kaikki jätkät sanoo, että mennään pubiin ja otetaan täs muutama, että kyl’ se elämä siitä muuttuu. En mä tästä ole kenellekään puhunu viel täst.”

Vastuuhjaaja: ”Kaverit ei tiedä?”

Eero: ”Tietää yks varmaan, vaikken mä ole sil’ koskana puhunu. Kyl jos se on tuntenu mut yli kaksyt vuotta, niin kyl se aika hyvin mut tuntee”.

Vastuuhjaaja: ”Mitä te muut ajattelette täst?”

Simeoni: ”Niin sanoit, että syksyinen synkkä päivä tai ilta. Kyl, mä oon aika monta reissuu esimerkiksi yksin herännyt taas syksyiseen sateeseen pimeään aamuun. Olen ollut edellisenä iltana jossain kenties liikenteessä. Ja tajuan, ei vitsi, että ei ole penniäkään rahaa. Mä voisin tähän suruuni lisää hakea lisää kaljaa, mutta ei ole siihenkään rahaa hakea sitä. Se on aika masentavaa, aika helvetin masentavaa. Mä en halua, että enää ikinä tulee sellaisia tilanteita.”

Venla: ”Must tossa tulee yksinäisyys kauheen jotenkin sillai...ett’ kuin yksin on sen murheensa kanssa tossa. Ei oo niiku ketään kenen kanssa jutella tai muuta ett’...”

Eero: ”Hmm..”

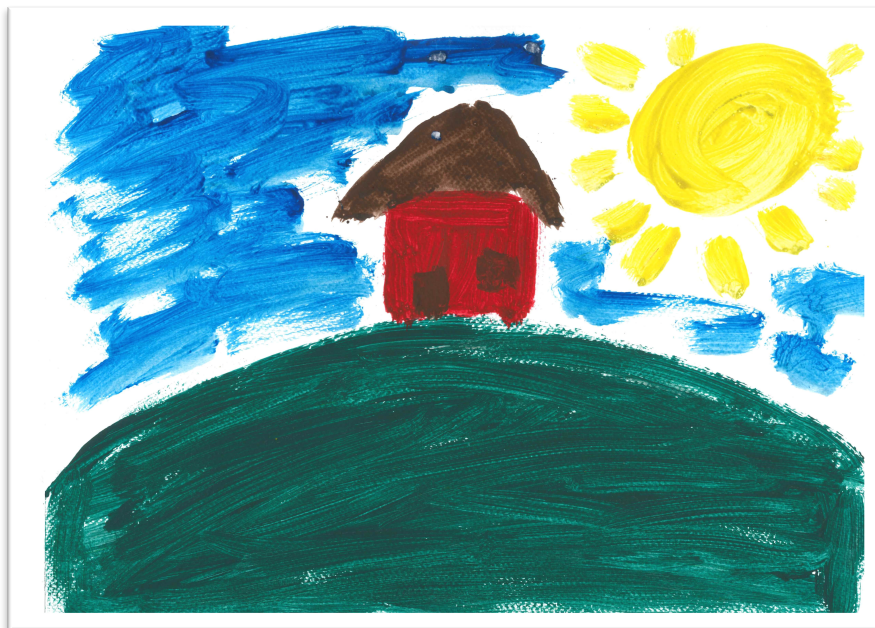
Vastuuhjaaja: ”Sä Eero nyökyttelet...”

Eero: ”Joo. Sen takia mä oon tällä käynytkin ja A-klinikalle soitinkin. Pakko tässä on jossain käydä juttelemassa.”

Edellisestä kuvauksesta käy ilmi, miten yksinäisyys, ahdistus ja tyhjyys saattavat vaikuttaa pelaamisen ja riippuvaisen käytöksen jatkumiseen. Mitä laajempi oma tuki-verkko on, sitä paremmat mahdollisuudet asiakkaalla on päästä eroon pelaamisesta. Jos tilannetta ymmärtävää läheistä ei ole saatavilla, asiakkaille on hyvä kertoa siitä, miten ammattilaiset suhteutuvat peliongelmaan syyllistämättä ja myönteistä tulevaisuutta korostaen. Vaitiolovelvollista ammattiauttajaa kannattaa tarjota, sillä se voi motivoida hoitoon asiakasta, joka ei halua vielä kertoa ongelmastaan läheisilleen.

7.4.2.3 Ystävien ja läheisten tuki

”Sosiaalisen tuen” kolmas yläluokka on ”ystävien ja läheisten tuki”. Yläluokka muodostuu alaluokkien pienemmistä yksiköistä, kuten kavereiden ja ystävien tuki, avovaimon, puolison, lasten, perheen ja sukulaisten tuki. Perhe saattaa olla asiakkaan tukena pelaamattomuudessa ja tulevaisuus perheen kanssa voi motivoida pelaamisen lopettamiseen.

KUVA 5. Simeonin hyvä päivä

Vastuuohjaaja: ”Mitä sä haluat kertoa tästä sun hyvästä päivästä?”

Simeoni (kertoo hyvästä päivästäään, kuva 5): ”Se kuvastaa sitä, miten positiivisesti mä oikeesti suhtaudun kaikkeen ja mitä ihan oikeastaan haluan elämältä. Jos mä olisin ehtinyt, mä olisin voinut piirtää mun lapset ja avovaimon mukaan. Tota, kyl se on se mistä mä nautin oikeesti. Ja tos' mä oon käyttänyt mun mieluisia värejäni.”

Vastuuohjaaja: ”Niin niin. Kun katsot tätä kuvaa, mitkä sun voimavarasi olisi?”

Simeoni: ”Mun voimavarani on ehdottomasti mun perhe. Siihen kuuluu tietysti kaikki mun läheiset. Kyl' se on tavallaan...ne on aina seissä mun rinnalla ja tukena, josta mä saan kaiken sen voiman siihen...”

Vastuuohjaaja: ”Näkyys se tässä kuvassa?”

Simeoni: ”Kyllä se näkyy joo. Punainen tupa ja perunamaa, en tiedä tuleeko semmosta ikinä mut...(mieltii)...”

Lauri: ”Takapiha alkaa näyttää...”

Simeoni: ”Takapiha alkaa nyt jo näyttämään ihan hyvältä...(naurua)...”

Vastuuohjaaja: ”Mitä haluaisit sanoa tälle kuvalle?”

Simeoni: ”Oikeastaan se, että...kyllä tota hyvin pitkälti ne mitä elämässä tapahtuu...tapahtuu toki ikäviä asioita, mutta ei niiden kannata antaa lannistaa. Pääsääntöisesti jokaisella on kuitenkin se mahdollisuus sekä omalla avulla tai läheisten tuella nousta sinne aurinkoiseen päivään. Tietysti me saadaan erilaiset kortit, elämässä jokainen saa, koskaan ei tiedä miten käy.”

Vastuuohjaaja: ”Mitä te muut ajattelette tästä kuvasta ja tästä tarinasta?”

Lauri: ”Ton voi kuvitella jonnekin horisonttiin”

Vastuuohjaaja: ”Niin kuin itselle?”

Lauri: ”Ihan ittellekkin niin. Ehkä tossa on viel’ se, että elämässä voi olla vähempään tyytyväinen. Toi ei oo linna. Toi on mökki. Ei tarvi olla mitään sen erikoisempaa.”

7.4.3 Vaihtoehtoiset toimintamallit (oman kiinnostuksen kohteet, vahvuudet ja voimavarat

”Vaihtoehtoiset toimintamallit” -käsitettä voidaan tarkentaa siten, että pääluokkaan kuuluvat alaotsikkona mukaan myös ”omat kiinnostuksen kohteet, vahvuudet ja voimavarat”. Asiakkaiden tuomasta materiaalista ensimmäisenä yläluokaksi koostui ”voimavaroihin liittyvät ajatukset”. Alaluokkina ovat kyky löytää huonossa päivistä hyviä puolia, uudet ideat ja ajatukset.

”Vaihtoehtoisien toimintamallien” toinen yläluokka on ”luonto”, jonka alaluokkia ovat ulkoilu, eläimet ja maisemat.

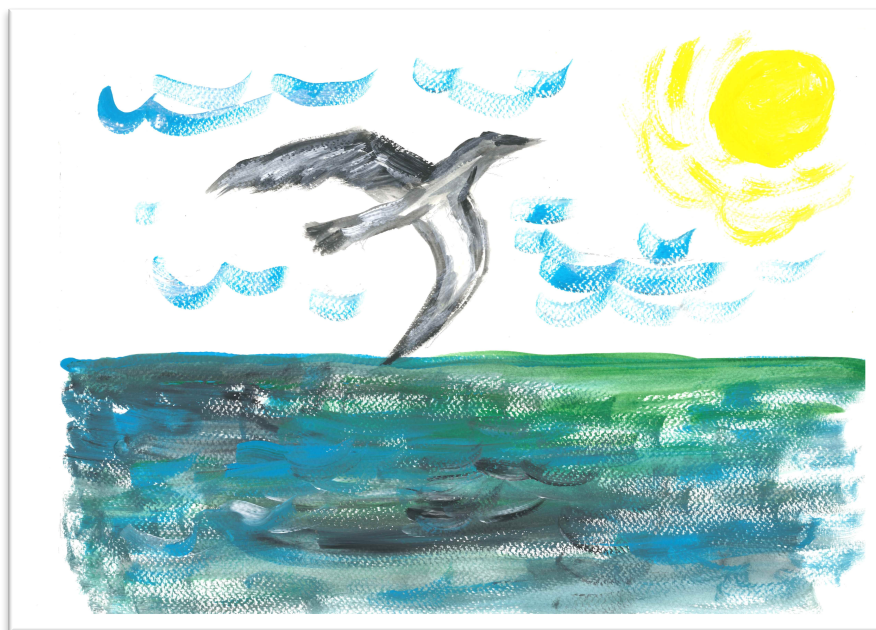
”Vaihtoehtoisien toimintamallien” kolmas yläluokka on ”taide ja itseilmaisuus”. Alaluokat muodostuvat tekemisistä, joihin kuuluvat maalaaminen, kirjoittaminen ja musiikki.

”Vaihtoehtoisten toimintamallien” neljäs yläluokka on liikunta. Asiakkaiden kertomusten mukaan liikuntaa heidän elämässään edustavat salilla käynti, lenkkeily ja muu kuntoliikunta.

7.4.3.1 Voimavaroihin liittyvät ajatukset

Edellisessä tarinassa kävi ilmi asiakkaan myönteisyys tulevaisuuden suhteen. Oma suhtautuminen elämän vastoinkäymisiin ja haasteisiin, suunnitelmat ja tavoitteet tuovat asiakkaille motivaatiota, joka auttaa olemaan pelaamatta. On hyvä käsitellä vaihtoehtoisia toimintamalleja, jotta asiakkaille herää ajatus, mitä elämään voisi tulla pelaamisen tilalle.

”Vaihtoehtoiset toimintamallit” -käsitettä voidaan tarkentaa siten, että pääluokkaan kuuluvat alaotsikkona mukaan myös ”omat kiinnostuksen kohteet, vahvuudet ja voimavarat”. Asiakkaiden tuomasta materiaalista ensimmäisenä yläluokaksi koostui ”voimavaroihin liittyvät ajatukset”. Alaluokkina ovat kyky löytää huonossa päivistä hyviä puolia, uudet ideat ja ajatukset. Seuraavassa kuvauksessa ilmenee asiakkaan oma käsitys omista voimavaroista, myönteinen suhde tulevaisuuteen ja tietoisuus motivaation merkityksestä pelaamattomuuteen.

KUVA 6. Venlan hyvä päivä

Vastuuhjaaja: ”Mitä sä haluat kertoa tästä hyvästä päivästä?”

Venla (kertoo hyvästä päivästä maalauksessaan, kuva 6): ”Hyvä päivä...lintu symboloi minua. Elikkä minulla olis’ semmonen vapaa olo ilman suurempia rasitteita. Tos on toi meri ja se kuvastais’ taas sitä, että voisin uskoa, ett’ mul’ on viel’ valtavasti mahdollisuuksia toimii ja tehdä kaikenlaisia asioita. Ja sit just aurinko paistaa ja taivas on sees. Ja toi lintu, mähän oon semmonen hirveen vapauden kaipuinen, toi lintuhan symboloi hyvin pitkälle sitä mä en olis riipuksissa missään...”

Vastuuhjaaja: ”Niin, vapaa.”

Venla: ”...missä mä en halua olla. Mä oon vapaa niinku toteuttaa itseäni ja tekemään niitä asioita, joita mä haluan. Mun ei tarvis’ kärsii siitä, että mä oon jäänyt koukuun johonkin juttuun. Että se siinä kaikessa lyhykäisyydessään.”

Vastuuhjaaja: ”Tuleeko sulle tästä kuvasta mieleen mitkä sun voimavarat voisivat olla?”

Venla: ”Voimavarat...no. Oisko ne se sit se, ett’ mä on kuitenkin semmonen voimakas vahva ihminen, joka kykenee kyllä toteuttamaan omia toiveitaan, jos jostain löytyy jostain se motivaatio.”

Vastuuhjaaja: ”Sitähän tarvitaan tässä tilanteessa.”

Venla: ”On sekin tietysti voimavara, että mä oon sosiaalinen, jaksan ja tykkään olla ihmisten kanssa, sillä muista saa sitä voimaa.”

7.4.3.2 Luonto

”Vaihtoehtoisten toimintamallien” toinen yläluokka on ”luonto”, jonka alaluokkia ovat ulkoilu, eläimet ja maisemat. Luonto teemana edustaa asiakkaille maalauksissa usein parempaa päivää tulevaisuudessa.

KUVA 7. Aapon hyvä päivä

Vastuuhjaaja: ”Mitä sä haluat kertoa hyvästä päivästä?”

Aapo (kertoo hyvästä päivästä, kuva 7): ”Se on niikun tommonen vihree niitty. Se on niikuin keväinen. Ei ole liian kuuma. Ja sit on tommonen kirkas lampi. Ja tosa on kissa.”

Vastuuhjaaja: ”Minkälainen tunnelma sun mielestä tässä on”

Aapo: ”Semmonen rauhallinen ja kiireetön...”

Vastuuhjaaja: ”Onko hyvä päivä semmonen mahdollinen vai onko se unelma?”

Aapo: ”Ehkä se vois olla ihan mahdollinenki. Koht tulee kevät.”

Vastuuhjaaja: ”Jos tää on hyvä päivä nin mimmosta siellä on olla”

Aapo: ”Semmost’ ettei ole mikkää kiire lähtee ja siellä vois olla koko päivän.”

Vastuuhjaaja: ”Joo. Onko tälle esteitä”

Aapo: ”Ei.”

Vastuuhjaaja: ”Niin, mitä te muut haluatte tästä sanoa.”

Juhani: ”Mul tulee niist’ voimavaroista mieleen ett’ onks toi kissa niinku sen takia just ett’ kissat niinku lähellä sydäntä tai eläimet yleensä?”

Aapo: ”Joo on.”

Vastuuhjaaja: ”Joo.”

Juhani: ”Ett’ se olis semmonen voimavara ainakin semmonen”.

Vastuuhjaaja: ”Mitä haluaisit sanoa tälle taululle?”

Aapo: ”Se on hyvä tulevaisuuden tavoite.”

7.4.3.3 Taide

”Vaihtoehtoisten toimintamallien” kolmas yläluokka on ”taide ja itseilmaisu”. Alaluokat muodostuvat tekemisistä, joihin kuuluvat maalaaminen, kirjoittaminen ja musiikki. Osa asiakkaista kokee kuvataideterapeuttisen tekemisen olevan heille epämukavuusalueelle astumista, kun taas toiset kertovat koko ajan käyttävän maalaamista, kirjoittamista ja musiikin harrastamista omana itseilmaisun keinona, jonka avulla voi tutustua omiin ajatuksiin.

7.4.3.4 Liikunta

”Vaihtoehtoisten toimintamallien” neljäs yläluokka on liikunta. Asiakkaiden kertomusten mukaan liikuntaa heidän elämässään edustavat lenkkeily, salilla käynti ja muu kuntoliikunta.

Eero (kertoo hyvästä päivästään): ”Elämä hymyilee ja aurinko paistaa. Hyvä mieliala. Se on kaiken A ja O. Jos lähet lenkille tai salille siitä tulee hyvä mieli ja jos lähdet pelaamaan, siitä nyt ei tule mittää hyvä mieli, paitsi jos voitat.”

Maalausten esiin nostamien teemojen avulla päästiin lähestymään peliongelman luonnetta ja keskeisiä hoidollisia tavoitteita. Maalaaminen itsessään voi tarjota väylän, jossa peliongelmaisille tyypillinen impulsiivinen käyttäytyminen ohjautuu kuvalliseen ilmaisuun (Waller & Mahony 1999, 10). Kuvista keskusteleminen lisäsi ryhmäläisten tietoisuutta siitä, minkälaiset tunteet ja impulssit edeltävät pelaamista. Tämä lisääntynyt tietoisuus itsessään saattaa auttaa tunnistamaan hetket, joissa pelaamisyllyke saa vallan ja mahdollisesti myös pidättäytymään näistä yllykkeistä. Asiakkaiden itsetuntemus ja aktiivinen, valintoja tekevä toimijuus saattaa lisääntyä, kun heillä on mahdollisuus taideterapian avulla lähestyä pelättyjä tunteita. Riippuvuuskäyttäytyminen voi vähentyä ja toiminta ohjautua kohti sosiaalisia ja emotionaalisia tarpeita (Waller & Mahony 1999, 11). Kuvien teemoista ja niiden herättämistä keskusteluista nousi vahvasti esille myös sosiaalisen tuen merkitys. Asiakkaiden kuvissa ja kertomuksissa esiintyi heille tärkeitä ihmisiä. Keskusteluissa pohdittiin, minkälaista vertaistukea ryhmäläiset saavat läheisiltään ja minkälaisia pelaamista ehkäiseviä voimavaroja heillä on elämänpiirissään.

8 POHDINTA

8.1 Aiheen valinta ja aikaisemmat tutkimukset aiheesta

Opinnäytetyöni on sosiaalialan koulutusohjelman eli sosionomi-opintojeni lopputyö. Suuntaudun kuvataideterapeuttisen menetelmään. Olen ollut A-klinikkasäätiön Turun Nuorisoasemalla ongelmapelaajien hoitoryhmän toisena vetäjänä vuodesta 2011 lähtien. Olen tavannut rahapeliriippuvaisia nuoria myös yksilökäynneillä. Minua kiinnosti tuoda kuvataideterapeuttinen menetelmä yhdeksi hoitomuodoksi ongelmapelaajien ryhmään, sillä taideterapeuttiset menetelmät ja riippuvaisten asiakkaiden kanssa tehtävä hoitotyö ovat olleet kaksi rinnakkain kulkevaa suuntausta työurani aikana.

Oma motivaationi terapiatyöhön heräsi lukioikäisenä, kun luin lehdestä artikkelin Kimmo Lehtosesta ja musiikkiterapiasta. Opiskelin armeijan jälkeen musiikkiterapian perusopintoja Eurajoen kristillisessä opistossa 1993. Opiskelin sosiaalikasvattajaksi Kaarinan sosiaalialan oppilaitoksessa vuosina 1993-1996. Valmistumiseni jälkeen aloitin työn A-klinikkasäätiön ylläpitämässä Turun nuorten hoitoyhteisössä, joka teki nuorten lääkkeetöntä suljettua katkaisuhoidoa. Jatkoin musiikkiterapian perusteiden opintoja päihdetyön ohella Sibeliuksen Akatemiassa 1997-1998. Siirryin ohjaajaksi Turun ensi- ja turvakodin Avopalveluyksikkö Oliviaan, jossa työskentelin 2007-2010. Tein siellä päihdeperheiden kanssa työtä varhaisen vuorovaikutuksen ongelmien kanssa, kunnes aloitin työt Turun nuorisoasemalla 1.1.2011.

Olen tavannut polikliinisesti asiakkaita kahdenkeskisissä keskusteluissa sekä pitänyt luovaa ryhmää, jossa olen käyttänyt metodeja musiikkiterapiasta ja A-klinikkasäätiön kuvataideterapiaopinnoista. Koin aiheen valinnan sopivaksi tavaksi hyödyntää vanhojen koulutuksien oppeja ja uusia syventäviä opintoja, joita olen Satakunnan ammattikorkeakoulussa omaksunut. Minua kiinnosti hyödyntää kuvataideterapeuttisia menetelmiä omalla työpaikallani opinnäytetyön tutkimuksen avulla, sillä ajattelin sen kehittävän ongelmapelaajien ryhmää monipuolisemmaksi.

Tutkimusaihetta käsittelevää kirjallisuutta kartoitettiin Turun pääkirjastosta, Turun yliopiston kirjastosta ja SAMK:in kirjastosta. Sopivan materiaalin löytämiseksi sovitettiin myös aika SAMK:in Info-Telakan informaattikon kanssa. Kävi ilmi, ettei kyseisestä tutkimusaiheesta suoranaisesti ole tehty tutkimuksia. Tutkimuksen lähteinä käytettiin kirjallisuutta kuvataideterapiasta, rahapeliiriippuvuudesta, kuvataideterapiasta ryhmissä, kuvataideterapiasta päihdeongelmaisten kanssa sekä kognitiivisen menetelmän ja motivoivan haastattelun käytöstä rahapeliiriippuvaisten kanssa.

8.2 Pohdintaa opinnäytetyön tuloksista

Opinnäytetyössä pyrittiin selvittämään miten kuvataideterapeuttista menetelmää voi hyödyntää rahapeliiongelmaisten ryhmähoidossa. Strukturoidun haastattelun muodossa toteutettu tutkimus pyrki selvittämään kokevatko rahapeliiongelmaiset kuvataideterapeuttisen menetelmän auttavan rahapeliiongelman työstämisessä ja jos niin miten, erityisesti ryhmähoidossa.

Toiminnan kuvauksessa raportoitiin kuvataideterapeuttisen menetelmän mukaan ottaminen kahdessa peliongelmaisten hoitoryhmässä. Kaikki ryhmiin osallistuneet asiakkaat pystyivät osallistumaan maalaamiseen ja maalauksen jälkeen tapahtuneeseen keskusteluun. Toiminnan kuvauksessa ilmeni, että peliongelmaiset olivat valmiita kokeilemaan kuvataideterapeuttista toimintaa, vaikka osa heistä kokikin tämänlaisen toiminnan olevan uutta ja jopa kaukana mukavuusalueeltaan. Toisille taiteellinen ilmaisu oli helpompaa, sillä he harrastavat luovia menetelmiä vapaa-aikanakin. Ryhmän jäsenet olivat hyvin sitoutuneita, aktiivisia ja vuorovaikutteisia ryhmätoiminnan aikana.

Kyselyn kvantitatiiviset tulokset osoittivat, että maalauksesta puhuminen koettiin ryhmissä hyödylliseksi. Maalaaminen ryhmissä koettiin melko hyödylliseksi. Asiakkaat kokivat saavansa jonkin verran apua peliongelmaansa kuvataideterapeuttisen toiminnan myötä. Menetelmän vaikuttavuuden selvittäminen vaatisi jälkiseurantaa ja useampia kuvataideterapeuttisia ryhmätapaamisia.

Kyselyn kvalitatiiviset tulokset toivat esiin, että maalaaminen oli asiakkaille rentouttavaa. Se lisäsi asiakkaiden tietoisuutta pelaamiseen liittyvistä ajatuksista ja tunteista. Kuvan koettiin kertovan asioita, joita on ollut vaikea käsitellä tai ilmaista sanoin. Kuvan tekeminen ja siitä puhuminen auttoi havainnoimaan uusia näkökulmia liittyen peliongelmaan ja omasta itsestä.

Sisällönanalyysin tulokset eivät antaneet suoraan tietoa siitä, missä määrin tai miten rahapeliriippuvaiset asiakkaat kokevat kuvataideterapeuttisen menetelmän auttavan ryhmähoidossa. Maalauksissa käsitellyt teemat toivat kuitenkin esille, että kuvataideterapeuttisen toiminnan avulla asiakkaat käsitelivät erityisesti pelaamisen aiheuttamia tunteita ja ajatuksia sekä löysivät kuvien kautta uusia oivalluksia. Sisällönanalyysi toi esille, että asiakkaat kokivat samaistumista toistensa tilanteisiin ja saivat ryhmästä vertaistukia. Maalauksien kautta löydettiin vaihtoehtoisia toimintamalleja ja voimavaroja, jotka saattavat motivoida pelaamisesta luopumiseen. Ryhmässä pohdittiin yhdessä myös sitä, minkälaisia tunteita liittyy pelaamisesta pidättäytymiseen tai sen kokonaan lopettamiseen.

Kaiken kaikkiaan opinnäytetyön perusteella syntyi vaikutelma, että kuvataideterapeuttinen menetelmä sopii hyvin rahapeliriippuvaisten ryhmähoitoon. Kuvataideterapeuttinen menetelmä yhdistyi jouhevasti ryhmän kognitiivis-behavioraaliseen viitekehykseen. Maalaaminen ja maalausten tarkastelu antoi mahdollisuuden uudenlaiseen ilmaisuun, mikä mahdollisti ainakin joidenkin ryhmäläisten kohdalla myös uudenlaista tietoisuutta ja jakamista ryhmäläisten kesken. Kvalitatiiviset ja kvantitatiiviset tutkimustulokset perustuivat hyvin suppeaan otokseen, joten niiden perusteella ei voi tehdä kovin mittavia johtopäätöksiä. Tulosten pohjalta näyttäisi kuitenkin siltä, että suurin osa ryhmäläisistä koki kuvataideterapeuttisen työskentelyn mielekkäänä ja koki hyötyvänsä siitä ainakin jonkin verran. Myös vetäjien kokemukset olivat samansuuntaisia. Nämä ensimmäiset pilottiryhmät herättivät mielenkiinnon ja innostuksen kuvataideterapeuttisia menetelmiä kohtaan ja toimivat rohkaisevina kokemuksina tulevaisuutta ajatellen.

8.3 Oma ammatillinen kasvu opinnäytetyöprosessin myötä

Olen koulutuksen myötä oppinut käyttämään ja soveltamaan kuvataideterapeuttista menetelmää omassa työssäni. Opinnäytetyön tekeminen laajensi taitojani ja ymmärrystäni menetelmän käytöstä. Tutkimuksen suunnittelu ja tekeminen sai pohtimaan, miten kuvataideterapeuttista menetelmää voisi kehittää omalla työpaikallani. Opinnäytetyön tekeminen toimi työtä kehittävänä prosessina. Se sai pohtimaan kuvataideterapian hoidollisia tavoitteita, jotka tulisi huomioida asiakkaan kokonaisvaltaisia hoitosuunnitelmia tehtäessä.

Opettavaisin osuus tutkimuksessa oli sen reflektointi, mitä tapahtui itse kuvataideterapeuttisessa tuokiossa. Tässä apuna oli tilanteen kuunteleminen litteroidulta nauhoitteelta. Nauhan kuuntelu lisäsi tietoisuutta omasta toiminnastani ohjaajana. Huomasin, että minulla on kykyä kysyä loogisia jatkokysymyksiä ja antaa asiakkaalle aikaa vastata esittämiini tarkennuksiin. Toisaalta huomasin omissa tehtävänä annoissani epäloogisuuksia. Litteroinnin kuunteleminen havainnollisti, että ryhmätilanteissa asiakkaiden ohjeistuksissa on tärkeää selkeys, johdonmukaisuus ja kannustus.

Koen, että selkeys, johdonmukaisuus sekä kyky kannustaa ja kannatella ovat avautuneet minulle sekä teorian ja käytännön avulla. Teoria on auttanut minua hahmottamaan, mitä terapeuttisessa vuorovaikutusprosessissa ryhmässä voi tapahtua. Käytännön työ on todentanut, että kuvataideterapia on väline, jonka avulla ihmisiä voi auttaa puhumaan vaikeista asioista. Tämän opinnäytetyön aikana opin, kuinka tärkeää ryhmän vetäjänä on luoda turvallinen ilmapiiri sekä tuoda ilmi oma luottamus menetelmän vaikuttavuuteen. Kuvataideterapeuttisen menetelmän suhteen on hyvä pyrkiä avoimuuteen ja läpinäkyvyyteen. Toiminnan jokainen osuus ja tehtävä tulee voida avata asiakkaille teorian ja käytännön kokemuksen perusteella.

8.4 Johtopäätökset ja kehittämisajatuksia tulevaisuuteen

Tutkimuksen aikana tuli ilmi asioita, jotka kannattaisi toteuttaa eri tavalla, jos aihetta tutkittaisiin uudestaan. Kuvataideterapeuttisen menetelmän hyödynnettävyyttä ongel-

mapelaajien hoitoryhmässä kannattaisi tutkia ryhmässä, joka perustuu pelkästään kuvataideterapeuttiseen menetelmään. Tällöin pitäisi saada kokoon motivoitunut ryhmä, joka olisi valmis keskittymään kuvataideterapeuttiseen työskentelyyn esimerkiksi kymmenen tapaamisen ajan. Tällaisia asiakkaita saattaisi löytyä entisistä ongelmapeelaajien hoitoryhmän ohjelman läpikäynneistä asiakkaista.

Ryhmän toiminnan kannalta olisi motivoivaa, jos asiakkaat olisivat etukäteen informoituja siitä, minkälaiseen ryhmään he ovat osallistumassa. Ongelmapelaajien kuvataideterapeuttinen ryhmä tarjoaisi mahdollisuuden tutkia aihetta useampien ryhmätapaamisten aikana. Kuvataideterapeuttinen toiminta olisi mahdollisesti asiakkaille tutumpaa ja maalaaminen rennompaa, kun menetelmä olisi jo tullut tutuksi. Kuvataideterapeuttisessa toiminnassa voisi olla ongelmapeelaajien ryhmän ohjelmasta tuttuja teemoja maalauksien aiheina, kuten esimerkiksi raha-asiat, pelaamisen aiheuttamat tunteet ja pelaamisesta irrottautumisen tunteet.

Kehittämistyön tutkimuksellisessa osuudessa toteutetussa tutkimuksessa tehtiin kummallakin tapaamisella kaksi kuvaa. Kymmenen kerran kuvataideterapeuttisessa ryhmässä maalaaminen voisi toteutua väljemmällä aikataululla. Jokaisella tapaamiskerralla maalattaisiin vain yksi kuva. Asiakkaiden keskinäiselle vertaistuelle ja vuorovaiikutukselle jäisi näin enemmän aikaa ja keskustelut olisivat mahdollisesti syvällisempiä. Tutkimuksessa olisi helpompi samalla myös tutkia kuvataideterapeuttisen menetelmän hyötyjä pidemmällä aikajänteellä.

LÄHTEET

- Aho, A-L. & Paavilainen, E. 2017. Kriisitilanteessa olevien ihmisten haastattelu. Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori (toim.) teoksessa Tutkimus-haastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, s. 357-356.
- Alho, H. & Lahti T. 2015. Rahapeliongelmaan liittyviä käsitteitä ja määritteitä. Hannu Alho, Pekka Heinälä, Kalervo Kiiänmaa, Tuuli Lahti ja Antti Murto (toim.) teoksessa Rahapeliriippuvuus. Helsinki: Duodecim, s. 10-14.
- Castrén, S. & Lahti T. 2015. Rahapeliongelmaan liittyviä tunnusmerkkejä. Hannu Alho, Pekka Heinälä, Kalervo Kiiänmaa, Tuuli Lahti ja Antti Murto (toim.) teoksessa Rahapeliriippuvuus. Helsinki: Duodecim, s. 69-71.
- Castrén, S. & Lahti T. 2015. Motivoiva haastattelu. Hannu Alho, Pekka Heinälä, Kalervo Kiiänmaa, Tuuli Lahti ja Antti Murto (toim.) teoksessa Rahapeliriippuvuus. Helsinki: Duodecim, s. 115-121.
- Castrén, S. & Lahti T. 2015. Kognitiivinen käyttäytymisterapia rahapeliriippuvuuden hoidossa. Hannu Alho, Pekka Heinälä, Kalervo Kiiänmaa, Tuuli Lahti ja Antti Murto (toim.) teoksessa Rahapeliriippuvuus. Helsinki: Duodecim, s. 122-124.
- Hautala, Päivi-Maria. 2015. Luennot Satakunnan ammattikorkeakoulussa. Pori: SAMK. Viitattu 9.9.2015.
- Hautala, P-M. 2012. Kuvataideterapian sovelluksia oppimisen sytyttäjänä. Teoksessa Päivi-Maria Hautala ja Eija Honkanen (toim.) Kuva kantaa – Kuvataideterapia kasvatuksen, opetuksen, hoidon ja kuntoutuksen tukena. Pori: SAMK, s.10-21.
- Hautala, P-M. 2012. Lukijalle. Teoksessa Päivi-Maria Hautala ja Eija Honkanen (toim.) Kuva kantaa – Kuvataideterapia kasvatuksen, opetuksen, hoidon ja kuntoutuksen tukena. Pori: SAMK, s.7-9.
- Hirsjärvi, S. & Hurme. H. 2004. Tutkimushaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. Helsinki; Tammi.
- Itäpuisto, M. & Pajula, M. 2015. Avun hakeminen peliongelmaan. Hannu Alho, Pekka Heinälä, Kalervo Kiiänmaa, Tuuli Lahti ja Antti Murto (toim.) teoksessa Rahapeliriippuvuus. Helsinki: Duodecim, s. 81.
- Juselius, T. 2002. Nuoruusikäisten taidepsykoterapiaryhmät avohoidossa. Teoksessa Kirsi Huttula (toim.) Teema: Ryhmätaideterapia. Helsinki: Suomen Taideterapiayhdistys ry:n jäsenjulkaisu, s. 57-72.
- Koski-Jännes, A., Riittinen, L., & Saarnio, P. 2008. Kohti Muutosta - Motivointinemetelmiä päihde- ja käyttäytymisongelmiin. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Ladouceur, R. & Lachance, S. 2016. Rahapeliriippuvuus hallintaan - Terapeutin käsikirja. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.

Leinonen, M., Otonkorpi-Lehtoranta, K., Heiskanen, T. 2017. Kyselyhaastattelu. Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori (toim.) teoksessa Tutkimus-
haastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, s. 87-110.

Lestinen, J., Mönkkönen J., Pursiainen, O. & Ruotsalainen, S. 2008. Ryhmämuotoi-
nen kognitiivinen psykoterapia. Teoksessa Seppo Kähkönen, Irma Karila, Nils
Holmberg (toim.) teoksessa Kognitiivinen psykoterapia. Helsinki: Duodecim, s. 420-
433.

Malchiodi, C. 2010. Taideterapia taitona ja tieteenalana. Teoksessa Cathy A. Mal-
chiodi (toim.) teoksessa Taideterapian käsikirja. Kuopio: Unipress Suomi, s. 14-16.

Malchiodi, C. 2010. Humanistiset lähestymistavat. Teoksessa Cathy A. Malchiodi
(toim.) teoksessa Taideterapian käsikirja. Kuopio: Unipress Suomi, s. 78-93.

Martin, M.; Heiska, H.; Syvälahti, A.; Hoikkala, M. Satoa ryhmästä – opas hyvin-
vointiryhmän ohjaajalle. 2012. Helsinki: Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö.
http://www.yths.fi/filebank/1546-Satoa_ryhmasta.pdf. Viitattu 1.8.2018.

Rankanen, M. 2007. Kuvataiteen erityspiirteet terapian jäsentäjinä. Teoksessa
Mimmu Rankanen, Henna Hentinen ja Meri-Helga Mantere (toim.) Taideterapian pe-
rusteet. Helsinki: Duodecim, s. 65- 89.

Rankanen, M. 2016. Luennot Satakunnan ammattikorkeakoulussa. Pori: SAMK. Vii-
tattu 17.2.2016.

Rankanen, M. 2007. Taideterapiassa vaikuttavia ydinprosesseja. Teoksessa Mimmu
Rankanen, Henna Hentinen ja Meri-Helga Mantere (toim.) Taideterapian perusteet.
Helsinki: Duodecim, s. 35-49.

Rankanen, M. 2007. Terapeutin työ ja asiakkaat. Teoksessa Mimmu Rankanen,
Henna Hentinen ja Meri-Helga Mantere (toim.) Taideterapian perusteet. Helsinki:
Duodecim, s. 51-63.

Ranta, J. & Kuula-Luumi, A. 2017. Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Matti
Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori (toim.) teoksessa Tutkimushaas-
tattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, s. 413-426.

Rozum, A.L. & Malchiodi, C. 2010. Kognitiivis-behavioraaliset lähestymistavat. Te-
oksessa Cathy A. Malchiodi (toim.) teoksessa Taideterapian käsikirja. Kuopio: Uni-
press Suomi, s. 94-105.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2017. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Matti Hy-
värinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori (toim.) teoksessa Tutkimushaastatte-
lun käsikirja. Tampere: Vastapaino, s. 46-86.

E, Röötel. 2017. Luennot Satakunnan ammattikorkeakoulussa. Pori: SAMK. Viitattu
13.10.2017.

Salonen, A & Raisamo, S. Suomalaisten rahapelaaminen 2015 - Rahapelaaminen, ra-
hapeliingelmat ja rahapelaamiseen liittyvät asenteet ja mielipiteet 15–74-vuotiailla.
2015. THL: Helsinki.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistumiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: University Press.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vilka H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Waller, D. 2010. Ryhmätaideterapia: vuorovaikutteinen lähestymistapa. Teoksessa Cathy A. Malchiodi (toim.) teoksessa Taideterapian käsikirja. Kuopio: Unipress Suomi, s. 367-381.

Waller, D. & Mahony J. 1999. Treatment of Addiction - Current issues for arts therapies. London: Routledge, s. 10-11.

KYSELYLOMAKE ONGELMAPELAAJIEN HOITORYHMÄSSÄ
KUVATAIDETERAPEUTTISEEN MENETELMÄÄN
OSALLISTUNEELLE

Valitse seuraavista vaihtoehdoista sinulle sopivin

1. Koin hyödylliseksi maalaamisen ryhmässä

Täysin eri mieltä Eri mieltä En osaa sanoa Samaa mieltä Täysin samaa mieltä

2. Koin hyödylliseksi maalauksestani puhumisen ryhmässä

Täysin eri mieltä Eri mieltä En osaa sanoa Samaa mieltä Täysin samaa mieltä

3. Koin saavani apua peliongelmaani kuvataideterapeuttisesta työskentelystä

Täysin eri mieltä Eri mieltä En osaa sanoa Samaa mieltä Täysin samaa mieltä

Viimeisiin kysymyksiin voit vastata avoimesti, kuten haluat

4. Kerro muutamalla sanalla miten koit maalaamisen ja siitä puhumisen

5. Jos kuvataideterapeuttisesta työskentelystä oli apua peliongelmasi kannalta, kuvaile mikä siinä oli hyödyllistä?

Informointikirje / Suostumuslupa kyselytutkimukseen

Olet osallistumassa Turun Nuorisoasemalla ongelmapelaajien hoitoryhmän tapaamiseen, jonka teemana tänään on kuvataideterapeuttiseen menetelmään tutustuminen maalaamalla. Maalaamisen jälkeen keskustelomme maalauksista ryhmässä.

Opiskelen sosionomiksi (AMK) Satakunnan ammattikorkeakoulussa. Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää, miten rahapeliongelmaiset voivat hyötyä kuvataideterapeuttisesta menetelmästä kognitiiviseen viitekehykseen perustuvassa hoitoryhmässä. Tutkin lopputyön kautta sitä, mitä erityispiirteitä rahapeliongelmaisten kanssa tehtävä kuvataideterapia vaatii ja miten siitä voi olla apua asiakkaille. Ohessa on myös A-klinikkasäätiön ja Satakunnan ammattikorkeakoulun hyväksymä tutkimussuunitelma ja tutkimuslupa, joihin voit tutustua.

Kuvataidepsykoterapia ja kuvataideterapia ovat terveydenhuollon ammatillista toimintaa. Molemmissa terapiamuodoissa vuorovaikutus asiakkaan ja terapeutin välillä tapahtuu yhdistämällä kuvallinen ja sanallinen ilmaisu: mielikuvat saavat visuaalisen hahmon kuvataiteen menetelmillä. (Suomen taideterapiayhdistys ry.)

Taideterapiassa vuorovaikutus asiakkaan ja taideterapeutin välillä tapahtuu yhdistämällä kuvallinen ja sanallinen kommunikaatio. Taideterapia on psykoterapeuttinen hoitomuoto, jonka tavoitteena on edesauttaa asiakkaan / potilaan luovuutta ja siten psyykkistä hyvinvointia. Tähän sisältyvät muun muassa tunteiden käsittelykyky, itsetuntemus, puhumisen ja keskustelemisen taidot ja erityisesti ryhmätaideterapiassa sosiaaliset taidot. (Marttila & Huttula 2011)

Sinulla on oikeus kieltäytyä kuvallisen menetelmän käytön tutkimuksesta ja siihen liittyvästä kyselystä tai keskeyttää se perusteluitta ilman, että se vaikuttaa oikeuteesi saada tarvitsemiasi hoito- tai muita palveluja. Annan luvan käyttää kuvataideterapeuttisen ryhmätapaamisen jälkeen tekemääni kysymyslomaketta opinnäytetyön aineistona. Aineisto esitellään opinnäytetyössä anonyymisti ilman henkilötietoja.

TURUSSA ___ / ___ / 2018

Allekirjoitus

Nimen selvennys

Annan luvan käyttää Tero-Petri Suovasen opinnäytetyössä valokuvia omista maalauksistani
(rastita kyllä tai ei)

KYLLÄ _____ EI _____

Annan luvan nauhoittaa Tero-Petri Suovasen ohjaaman kuvataideterapeuttisen ryhmäkerran
(rastita kyllä tai ei)

KYLLÄ _____ EI _____

Sisällönanalyysin luokat aineistoista

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
Ahdistus, tyhjyys, yksinäisyys Häpeä, suru, syyllisyys, viha, itseinho, itsetuhoisuus, voiton tunne Ilo, helpotus, toivo	Pelaamiseen ajavat tunteet Pelaamisen aiheuttamat tunteet Pelaamisesta irrottautumisen tunteet	Pelaamista koskevien tunteiden tunnistaminen ja säätely
Samaistuminen, toisten kuunteleminen, ymmärrys Ryhmät, peluuri, A-klinikka Kavereiden ja ystävien tuki, avovaimon, puolison, lasten, perheen ja sukulaisten tuki	Vertaistuki Ammattiapu Ystävien ja läheisten tuki	Sosiaalinen tuki (vai ulkopuolelta tuleva tuki)
Kyky löytää huonossa päivästä hyviä puolia, uudet ideat ja ajatukset Ulkoilu, eläimet, maiseimat Maalaaminen, kirjoittaminen, musiikki Salilla käynti, lenkkeily, kestävyysliikunta	Voimavaroihin liittyvät ajatukset Luonto Taide ja itseilmaisuus Liikunta	Vaihtoehtoiset toimintamallit (omat kiinnostuksen kohteet, vahvuudet ja voimavarat)